

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Εσωτερικός Έλεγχος σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ

του

Χρήστου Παπαδόπουλου

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη
Λογιστική και Χρηματοοικονομική

Νοέμβριος 2020

Πρόλογος

Ξεκινώντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω την μητέρα μου και τον πατέρα μου που στέκονται πάντα δίπλα μου, με υποστηρίζουν και μου δίνουν συνεχώς ερεθίσματα να εξελίσσομαι. Αφορμή να παρακολουθήσω το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική του Πανεπιστημίου Μακεδονίας, ήταν οι συμβουλές της μητέρας μου για την σπουδαιότητα των γνώσεων που θα αποκτήσω στο αντικείμενο ώντας και αυτή οικονομολόγος καθώς επίσης και το γεγονός ότι ο πατέρας μου είναι ανώτατο στέλεχος σε επιχειρήσεις του κλάδου της εστίασης και αναγνωρίζει το πόσο σημαντικό είναι να γνωρίζει ένα εργαζόμενος του κλάδου αυτού την λογιστική επιστήμη και τα χρηματοοικονομικά.

Προσωπικά, εργαζόμενος τα τελευταία έξι χρόνια, παράλληλα με τις σπουδές μου στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στον κλάδο της εστίασης σε μια μικρή επιχείρηση και όντας αποκλειστικός υπεύθυνος αυτής και έχοντας ως επαγγελματικούς στόχους να συνεχίσω να εργάζομαι στο κλάδο των επιχειρήσεων εστίασης σε διοικητικές θέσεις στη διάρκεια της επαγγελματικής μου καριέρας αποφάσισα να να παρακολουθήσω το συγκεκριμένο πρόγραμμα. Αυτός, άλλωστε, είναι και ο λόγος που έχω επιλέξει ως θέμα στην παρούσα εργασία τον Εσωτερικό Έλεγχο σε Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου κύριο Χρήστο Νεγκάκη που βρίσκεται συνεχώς δίπλα μου από τη μέρα που ξεκίνησα τις σπουδές μου το 2014 μέχρι σήμερα σαν σύμβουλος και καθηγητής μου. Οι συμβουλές του, η καθοδήγηση του σε θέματα λήψης αποφάσεων σε επίπεδο επαγγελματικό και εκπαιδευτικό και η μεταλαμπάδευση γνώσεων είναι πολύ σημαντική και τόσο στη διάρκεια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος όσο και στην καθημερινότητά μου.

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

- 1.1. Εισαγωγή
- 1.2. Ορισμός της Ελέγκτικης
- 1.3. Διάκριση Ελέγχων
- 1.4. Ιστορική Αναδρομή
- 1.5. Εσωτερικός Έλεγχος
- 1.6. Εσωτερικοί Ελεγκτές
- 1.7. Διαδικασίες Εσωτερικού Ελέγχου
- 1.8. Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικού Ελέγχου
- 1.9. Οφέλη Εσωτερικού Ελέγχου
- 1.10. Διαδικασία - Βήματα Εσωτερικού Ελέγχου
  - 1.10.1 Προκαταρκτική Έρευνα
  - 1.10.2 Σύνταξη Προγράμματος Ελέγχου
  - 1.10.3 Επιτόπια Εργασία
  - 1.10.4 Έκθεση Ελέγχου
  - 1.10.5 Μεταγενέστερες Ενέργειες

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

- 2.1. Εισαγωγή
- 2.2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση
- 2.3. Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

- 3.1. Εισαγωγή
- 3.2. Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
- 3.3. Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

- 4.1. Εισαγωγή
- 4.2. Έλεγχος Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων
- 4.3. Έλεγχος Αποθεμάτων
- 4.4. Έλεγχος Χρεογράφων και Απαιτήσεων
  - 4.4.1 Έλεγχος Χρεογράφων
  - 4.4.2 Έλεγχος Απαιτήσεων
- 4.5. Έλεγχος Χρηματικών διαθεσίμων
- 4.6. Έλεγχος Καθαρής Θέσης
- 4.7. Έλεγχος Μακροχρόνιων και Βραχυχρόνιων Υποχρεώσεων
- 4.8. Έλεγχος Εσόδων
- 4.9. Έλεγχος Εξόδων
- 4.10. Έλεγχος Αμοιβών και Εξόδων Προσωπικού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

- 5.1. Εισαγωγή
- 5.2 Μελέτη Περίπτωσης
- 5.3. Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Συμπεράσματα - Προτάσεις Μελλοντικής Έρευνας
Βιβλιογραφία

Κεφάλαιο 1

1.1. Εισαγωγή

Η συγκεκριμένη διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να αναλύσει διεξοδικά το τι εστί εσωτερικός έλεγχος και τις διαδικασίες που ακολουθούνται στη διάρκεια ενός εσωτερικού ελέγχου, το πόσο σημαντικός είναι για επιχειρήσεις μικρού και μεσαίου μεγέθους και ποιες ωφέλειες μπορούν να αποκομίσουν αυτές μέσω της συγκεκριμένης διαδικασίας.

Όπως προανέφερα και στον πρόλογο, αφορμή για τη συγκεκριμένη εργασία αποτελεί το αντικείμενο της δουλειάς μου και το πως θα μπορώ να την κατανοήσω και να την ελέγγω καλύτερα στο εξής καθώς επίσης και τα ερεθίσματα που έλαβα κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας του μαθήματος “Ειδικά Θέματα Ελεγκτικής και Εσωτερικού Ελέγχου”.

Μέσα στη παρούσα διπλωματική εργασία θα δοθεί ο ορισμός και η έννοια της ελεγκτικής επιστήμης και του εσωτερικού ελέγχου, θα γίνει μια ιστορική αναδρομή του εσωτερικού ελέγχου, πως εξελίχθηκε στην Ελλάδα στο πέρασμα του χρόνου, ποιο είναι το θεσμικό πλαίσιο που τον διέπει και ποια είναι η θέση του σε σχέση με τα υπόλοιπα είδη ελέγχων που συναντάμε.

Εν συνεχεία, θα αναλύσουμε τη σημασία του εσωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις, τους λόγους που τον καθιστούν απαραίτητο και πως αυτός γίνεται αποτελεσματικός σύμφωνα με μελέτες και την βιβλιογραφία που ακολουθήσαμε.

Φυσικά, θα αναλύσουμε τον ορισμό των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων και πως διαφέρουν από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, ποια είναι τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα τους, πως πραγματοποιείται ο εσωτερικός έλεγχος σε αυτή την κατηγορία επιχειρήσεων και πως αυτός μπορεί να φάνει ουσιαστικά χρήσιμος στη λειτουργία τους αυξάνοντας τα πλεονεκτήματα τους και καθιστώντας τες βιώσιμες και αποτελεσματικές.

Καταλήγοντας, θα αναλύσουμε λεπτομερώς τις ελεγκτικές διαδικασίες που ακολουθούν οι εσωτερικοί ελεγκτές στην πραγματοποίηση ενός ελέγχου και θα πραγματοποιήσουμε κι εμείς έναν εσωτερικό έλεγχο σε μια μικρομεσαία επιχείρηση εστίασης ώστε να μεταβούμε από τη θεωρία στην πράξη και να αντιληφθούμε καλύτερα πως λειτουργεί ο εσωτερικός έλεγχος.

1.2. Ορισμός της Ελεγκτικής

Στην παρούσα ενότητα, στόχος είναι να δώσουμε τον ορισμό της ελεγκτικής επιστήμης. Τις τελευταίες δεκαετίες η ανάπτυξη και η διεύρυνση των επιχειρήσεων δημιούργησε ανάγκες για την ομαλότερη λειτουργία αυτών και την καλύτερη ενημέρωση όλων όσων τις απαρτίζουν. Στις επιχειρήσεις της σύγχρονης εποχής, πολλές φορές οι μέτοχοι και οι επενδυτές δεν συμμετέχουν ενεργά στην διοίκηση μιας εταιρείας. Αυτό δεν σημαίνει, ωστόσο, ότι δεν πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι εταιρίες τους λειτουργούν ομαλά και διοικούνται σωστά από τους κατάλληλους ανθρώπους.

Η ύπαρξη τέτοιων εταιριών, με περισσότερους του ενός επενδυτών και απόντες πολλές φορές από την διοίκηση, δημιούργησε την ανάγκη ενός οργανωμένου συστήματος παροχής οικονομικών και λογιστικών πληροφοριών και ελέγχου σωστής εκπλήρωσης των διοικητικών καθηκόντων.

Η ελεγκτική αποτελεί σημαντικό κλάδο της λογιστικής επιστήμης και έχει απώτερο σκοπό την επιβολή κανόνων στην πραγματοποίηση οικονομικών ελέγχων. Η ελεγκτική επιστήμη ασχολείται με τον έλεγχο των διαδικασιών που έλαβαν χώρα σε μια επιχείρηση στη διάρκεια ενός έτους και αυτός πραγματοποιείται από άτομα ανεξάρτητα προς την εταιρία. Αυτοί ονομάζονται ορκωτοί ελεγκτές.

Βασικοί στόχοι ενός ελέγχου είναι ο εντοπισμός λογιστικών λαθών, η επεξεργασία των διαφόρων οικονομικών καταστάσεων, η εύρεση λαθών στην επιχειρηματική και διαχειριστική απεικόνιση και η παροχή επαρκών οικονομικών πληροφοριών προς τους μετόχους.

Επιπλέον, ο έλεγχος έχει σκοπό να αξιολογεί την επάρκεια ή μη των χρησιμοποιούμενων αριθμοδεικτών για την εξαγωγή συμπερασμάτων ενώ τέλος μετρά τις πιθανότητες ικανοποίησης των απαιτήσεων μιας επιχείρησης ώστε να καταστεί εφικτός ο σχηματισμός σωστών προβλέψεων.

1.3. Διάκριση Ελέγχων

Η ελεγκτική, προσαρμοζόμενη στις ανάγκες της σύγχρονης εποχής, έχει διαχωριστεί σε διάφορα είδη για να καταστεί αποτελεσματικότερη σε κάθε είδος ελέγχου. Έτσι και ο έλεγχος δεν είναι ο ίδιος για όλες τις μορφές εταιριών. Αντιθέτως, διακρίνεται ανάλογα με το αντικείμενο του ελέγχου, το εύρος, την περιοδικότητα, το σκοπό και την ιδιότητα του ελεγκτή.

Πιο συγκεκριμένα, ανάλογα με την εξάρτηση του ελεγκτή από την ελεγχόμενη εταιρία διακρίνεται σε εξωτερικό και εσωτερικό.

- Ο εξωτερικός έλεγχος διενεργείται από άτομο που δεν εργάζεται στην ελεγχόμενη εταιρία, δεν σχετίζεται οικονομικά από αυτήν καθ'αυτήν, με τους μετόχους της ή μέρη της διοίκησης, έχει στην κατοχή του άδεια ασκήσεως επαγγέλματος και διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα που θα αναφερθούν εκτενώς και στη συνέχεια.
- Ο εσωτερικός έλεγχος, από την άλλη, διενεργείται από κατάλληλα καταρτισμένο άτομο στον κλάδο της ελεγκτικής υπαλλήλο της ίδιας της εταιρίας. Ο εσωτερικός ελεγκτής, όντας υπό τις οδηγίες των ατόμων που καθορίζουν την πορεία της εταιρίας υποχρεούται να υπακούει στον εσωτερικό κανονισμό αυτής και τις υποδείξεις της διοίκησης οι οποίες ενδέχεται να διαφέρουν από ελεγκτικά πρότυπα.

Επιπροσθέτως, ο έλεγχος διαχωρίζεται ανάλογα με το εύρος του σε γενικό και ειδικό. Γενικός ονομάζεται ο έλεγχος που αφορά όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων της εταιρίας και πραγματοποιείται σύμφωνα πάντα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου ενώ ειδικός έλεγχος καλείται ο έλεγχος που αφορά συγκεκριμένους λογαριασμούς και διαδικασίες και πραγματοποιείται χωρίς προειδοποίηση ώστε να προλαβαίνει λάθη που έγιναν εσκεμμένα ή μη σε λογαριασμούς και διαδικασίες.

Συνεχίζοντας, συναντάμε τη διάκριση του ελέγχου ανάλογα με την περιοδικότητα που γίνεται. Οι τρεις κατηγορίες είναι οι μόνιμοι, οι τακτικοί και οι έκτακτοι. Όσοι έλεγχοι γίνονται καθ'όλη τη διάρκεια της χρήσης ονομάζονται μόνιμοι. Οι έλεγχοι που διενεργούνται ανά τακτά χρονικά διαστήματα, όπως παραδείγματος χάρη κάθε τρίμηνο, ονομάζονται τακτικοί. Τέλος, οι έλεγχοι που λαμβάνουν μέρος σε τυχαία χρονική στιγμή χωρίς προειδοποίηση καλούνται έκτακτοι.

Επιπλέον, ο έλεγχος διαχωρίζεται σε προληπτικός και κατασταλτικός αναλόγως το σκοπό τον οποίο επιτελεί. Προληπτικός έλεγχος είναι αυτός που επιτελείται με σκοπό την πρόληψη λαθών στην τήρηση των λογαριασμών και των διαδικασιών ενώ κατασταλτικός είναι ο έλεγχος που διενεργείται μετά την εύρεση μιας εσφαλμένης πράξης ή ενός λάθους και δρα κατασταλτικά.

Αναλόγως το νομοθετικό πλαίσιο που τους επιβάλλει οι έλεγχοι χωρίζονται σε προαιρετικούς και υποχρεωτικούς. Προαιρετικοί καλούνται αυτοί που διενεργούνται ύστερα από υπόδειξη της διοίκησης ή των μετόχων για δική τους χρήση ενώ υποχρεωτικοί είναι αυτοί που διενεργούνται κατόπιν επιβολής από νομοθετικές, δικαστικές ή άλλες κρατικές υπηρεσίες.

Τέλος, οι έλεγχοι διακρίνονται σε διαχειριστικούς, διοικητικούς και φορολογικούς ανάλογα τον τομέα που διερευνούν. Διαχειριστικοί είναι οι έλεγχοι που ασχολούνται με τα οικονομικά της εταιρίας, διοικητικοί είναι αυτοί που ασχολούνται με την σωστή και πιστή εφαρμογή των διαδικασιών και φορολογικοί αυτοί που έχουν ως στόχο την ορθή τήρηση των φορολογικών υποχρεώσεων και της φορολογικής νομοθεσίας.

1.4. Ιστορική Αναδρομή

Οι λογιστικές διαδικασίες κάνουν την εμφάνιση τους στην προϊστορική εποχή όταν ξεκινάει το εμπόριο αγαθών μεταξύ των ανθρώπων για βιοποριστικούς λόγους. Η ανάπτυξη του εμπορίου, ωστόσο, μεταξύ διαφορετικών λαών και φυλών καθιστά απαραίτητο τον έλεγχο των συναλλαγών μέσω συμβόλων. Έτσι, άρχισαν να λαμβάνουν μέτρα ελέγχου για να προστατεύουν τις συναλλαγές και τις λογιστικές διαδικασίες από τυχόν λάθη.

Οι Νινευίτες, στα 3000 χρόνια προ Χριστού, είχαν θεσπίσει κανόνες στο εμπόριο για τον έλεγχο των συναλλαγών σημειώνοντας σε πλάκες τις συναλλαγές. Αργότερα, στην αρχαία Αίγυπτο οι γραφείς ήταν υπεύθυνοι για την τήρηση των νόμων, την είσπραξη των φόρων, την διαχείριση των περιουσιών και τον εντοπισμό οικονομικών λαθών.

Στην αρχαία Αθήνα και την εποχή του Περικλή, είχαν εφαρμόσει συστήματα ελέγχου των οικονομικών της πόλης - κράτους και παρακολούθησης από σώμα λογιστών αντιλαμβανόμενοι την σπουδαιότητα της ελεγκτικής επιστήμης. Ταυτόχρονα, στην Αθήνα του Περικλή κάθε πολίτης ήταν ουσιαστικά και ένας ελεγκτής ενώ το Σώμα Ελεγκτών που εκλέγονταν από το λαό έλεγχαν τα οικονομικά των αρχόντων που αποχωρούσαν από το αξίωμα.

Έπειτα, στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία το ελεγκτικό επάγγελμα και ο έλεγχος των οικονομικών τους κράτους διατελούνταν από τους τους υπάτους, κήνσορες ή ταμίες, υπήρχαν λογαριασμοί εσόδων - εξόδων, επίβλεψη του δημόσιου πλούτου, έγκριση δαπανών, καταγραφή και επικύρωση συναλλαγών, πιστοποιητικά συναλλαγών ενώ συστήθηκε και σώμα με σκοπό την πάταξη της φοροδιαφυγής.

Η σχετική στασιμότητα στην εξέλιξη της λογιστικής και ελεγκτικής επιστήμης που παρατηρήθηκε με την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας άρχισε να αλλάζει μετά τις Σταυροφορίες τον 11ο αιώνα και την ανάπτυξη της οικονομίας και του εμπορίου στην Ιταλία και στις Φλαμανδικές περιοχές τον 13ο αιώνα. Τότε, κάνουν την εμφάνιση τους νέοι λογιστικοί κανόνες και οι λογιστικές εγγραφές και γίνεται προσπάθεια ώστε να υπάρχει παρακολούθηση στις τράπεζες και τους εμπορικούς οίκους. Σημαντικές προσπάθειες για έλεγχο των οικονομικών έγιναν στο Ηνωμένο Βασίλειο στη διάρκεια της Βασιλείας τόσο του Ερρίκου Α' όσο και της Ελισάβετ Α'. Ανάλογες προσπάθειες παρατηρούμε και στην Ιταλία με αξιοσημείωτες τις πόλεις της Πίζας και της Βενετίας.

Η ελεγκτική εφαρμογή αναπτύχθηκε ιδιαίτερα στη Μεγάλη Βρετανία με την ανάπτυξη των κεφαλαιουχικών εταιριών στη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης τον 19ο αιώνα. Τα υψηλά επενδυμένα κεφάλαια δημιούργησαν την ανάγκη ελέγχου ώστε να υπάρχει σωστή διαχείριση και προστασία των περιουσιακών στοιχείων των κεφαλαιούχων από λάθη ή απάτες. Οι ελεγκτές όφειλαν να γνωρίζουν την διπλογραφική λογιστική μέθοδο και τις τιμές των αγαθών που διακινούσε η επιχείρηση.

Με το πέρασμα των ετών, φτάνουμε στο 1844 που αποτελεί χρονολογία ορόσημο για την ελεγκτική επιστήμη καθώς είναι η χρονιά την οποία θεσπίζεται ότι κάθε επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί εταιρία μόνο εάν υπάρχει επίσημη διαδικασία εγγραφής. Επίσης, θεσπίζεται η κοινή πράξη, γνωστή και ως Common Act, που επιβάλλει τον έλεγχο των Ανώνυμων Εταιριών. Κάθε εταιρία όφειλε να διορίζει ελεγκτές ανεξάρτητους από την διοίκηση. Αρμοδιότητα τους ήταν να ελέγχουν

λογαριασμούς και βιβλία σε ανύποπτο χρόνο στη διάρκεια του έτους. Οι ελεγκτές έλαβαν αμοιβή ορισμένη από τη γενική συνέλευση της ελεγχόμενης εταιρίας ενώ η ανεξαρτησία τους θεωρούνταν άκυρη σε περίπτωση που την αμοιβή αναλάμβαναν διευθυντικά στελέχη της επιχείρησης.

Το 1945 θεσπίζονται νόμοι με σκοπό την κατοχύρωση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του ελεγκτή απέναντι στην εταιρία και τρίτους και το αντίστροφο. Μεταξύ άλλων, θεσπίζεται ότι η εταιρία μπορεί να αντικαταστήσει ελέγκτη σε περίπτωση διαφωνίας ενώ η αμοιβή των ελεγκτών καθορίζεται είτε από τη γενική συνέλευση είτε από το διευθυντικό προσωπικό. Επίσης, ο ελεγκτής έχει δικαίωμα πρόσβασης στα λογιστικά βιβλία και στοιχεία, έχει δικαίωμα να ζητήσει πληροφορίες από το προσωπικό της εταιρίας αναγκαίες για την εκπλήρωση των ελεγκτικών του καθηκόντων και δικαίωμα συμμετοχής σε γενικές συνελεύσεις με δικαίωμα λόγου. Τέλος, ο ελεγκτής παρέδιδε την έκθεση σχετικά με τους λογαριασμούς της εταιρίας μετά την εξέταση του ισολογισμού ενώ ελεγκτής δεν μπορούσε να διορίσθει υπάλληλος της εταιρίας, συνεργάτης υπαλλήλου της εταιρίας, νομικό πρόσωπο αλλά να είναι μέλος του Σώματος ελεγκτών. Τέλος, το 1989 με το νόμο της περιόδου (Companies Act) έγινε προσπάθεια προστασίας των επενδυτών. Πιο συγκεκριμένα, οι αρχές μπορούσαν να ζητήσουν να γνωστοποιούνται τα ποσά αμοιβής από τις ελεγκτικές εταιρίες ενώ παράλληλα δημιουργήθηκε σώμα εποπτείας των ελεγκτών σχετικά με τα προσόντα τους.

Η πρώτη απόπειρα να θεσμοθετηθεί νομικά η ιδιότητα του ελεγκτή των Ανώνυμων Εταιριών στην Ελλάδα γίνεται το 1920. Σε μια περίοδο όπου απουσίαζαν οι οργανωτικές δομές για να συσταθεί ελεγκτικό σώμα ή επαγγελματική οργάνωση ενώ δεν υπήρχε νομοθετική διάταξη που να προσδιορίζει επιστημονικά και επαγγελματικά προσόντα των ελεγκτών. Το 1931 ξεκινούν οι προσπάθειες σύστασης Σώματος Ορκωτών Λογιστών και το 1932 εκδίδονται νομοθετικά διατάγματα για τη σύσταση του. Η οικονομική κρίση που ξεκινάει το 1929 από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής επηρεάζουν όλο τον κόσμο και η όλη προσπάθεια οδεύει σε ναυάγιο. Έτσι, μέχρι τη σύσταση του ΣΟΛ το 1955 δεν διενεργείται επί της ουσίας έλεγχος σε καμία Ανώνυμη Εταιρία.

Μετά το πέρας μιας μεγάλης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, του Τρίτου Παγκοσμίου Πολέμου και μιας εξαιρετικά κρίσιμης και δύσκολης πολιτικής κατάστασης στην Ελλάδα, φτάνουμε στις αρχές του 1950 όταν κρίνεται απαραίτητη η ύπαρξη εταιριών ισχυρής κεφαλαιακής δομής και οργανωμένης κεφαλαιαγοράς ώστε να δημιουργηθεί κλίμα εμπιστοσύνης μεταξύ των επενδυτών, να μετατραπούν οι ιδιωτικές αποταμιεύσεις σε παραγωγικές επενδύσεις και να διασφαλιστούν οι επενδύσεις από τυχόν λογιστικά λάθη.

Φτάνουμε, λοιπόν, στο 1955 όταν και ιδρύεται το Σώμα Ορκωτών Λογιστών (ΣΟΛ). Στην οργάνωση του αξιοποιήθηκαν δύο Άγγλοι ορκωτοί λογιστές για περισσότερο από δύο χρόνια με απώτερο σκοπό να συγκροτήσουν το ΣΟΛ, παρακολουθούν το έργο των Ελλήνων ορκωτών λογιστών και να συμβουλεύουν τα μέλη του. Ο σκοπός λειτουργίας του ΣΟΛ ήταν η διαχείριση ελέγχου όλων των οικονομικών οργανισμών της χώρας. Παρόλα αυτά το ΣΟΛ διεξήγαγε το έλεγχο μόνο σε συγκεκριμένη κατηγορία Ανώνυμων Εταιριών αφού οι ορκωτοί λογιστές δεν επαρκούσαν. Έτσι, ορισμένες ΑΕ υπαγόταν σε υποχρεωτικό έλεγχο ορκωτών ελεγκτών και οι υπόλοιπες χρησιμοποιούσαν ελεγκτές που δεν είχαν τα προσόντα των μελών του ΣΟΛ. Για αυτό το λόγο, μια νέα διάταξη ήρθε να θεσπίσει ότι οι ελεγκτές όφειλαν να παρουσιάζουν ορισμένα προσόντα εμπειρίας και γνώσης καθώς επίσης ήθος και αρετή. Ταυτόχρονα, το ΣΟΛ όρισε τα πέντε χρόνια ως ανώτατο χρονικό όριο χρησιμοποίησης ενός ελεγκτή από μια ελεγχόμενη εταιρεία περιορίζοντας την ελεύθερη επιλογή ορκωτού λογιστή από την ελεγχόμενη εταιρία διασφαλίζοντας την ανεξαρτησία των ελεγκτών και την αποφυγή στενών σχέσεων μεταξύ των δύο πλευρών. Στο ίδιο μήκος κύματος, το ΣΟΛ όρισε συγκεκριμένη αμοιβή για τους ελεγκτές. Οι αμοιβές πηγαίναν στα ταμεία του ΣΟΛ και οι ελεγκτές αμοιβόντουσαν μηνιαίως από τα ταμεία του ΣΟΛ και όχι απευθείας από τις ελεγχόμενες εταιρίες. Επιπλέον, ένας ορκωτός λογιστής δεν είχε τη δυνατότητα

να ασκεί άλλο επάγγελμα, έμμισθη ή άμισθη εργασία σε οποιαδήποτε επιχείρηση, νομικό πρόσωπο ή οργανισμό με σκοπό την ανεξάρτησια του και την αποφυγή σχέσεων. Τέλος, οποιαδήποτε ευθύνη, αστική ή ποινική, βάρυνε έναν ελεγκτή είχε χαρακτήρα προσωπικό που σήμαινε ότι ουδεμία ευθύνη φέρει για αυτό το ΣΟΛ. Οποιαδήποτε διαρροή πληροφοριών από πλευράς ελεγκτή τον έφερνε αντιμέτωπο τόσο με το την ελεγχόμενη εταιρία, το ΣΟΛ και το νόμο ενώ ο ελεγκτής είχε την υποχρέωση να αναφέρει στο Υπουργείο Οικονομικών τυχόν φορολογικές παραβάσεις που θα ανακάλυπτε κατά την διάρκεια ελέγχου μιας ελεγχόμενης εταιρίας.

Καταλήγοντας, με το Προεδρικό Διάταγμα 226/92 απελευθερώθηκε το επάγγελμα του ορκωτού λογιστή και τέθηκαν νέοι κανόνες. Αρχικά, καταργήθηκε το ΣΟΛ ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, ορίστηκε ότι οι έλεγχοι πλέον μπορούν να γίνονται από τις ελεγκτικές εταιρίες και ο Κωδικας Δεοντολογίας εκσυγχρονίστηκε. Αντί αυτού συστάθηκε Εποπτικό Συμβούλιο ελέγχου και αξιολόγησης των ελεγκτικών εταιριών. Τέλος, νέα πρότυπα προωθούσαν την ομοιόμορφη απεικόνιση των αποτελεσμάτων του ελέγχου και τον τρόπο ελέγχου λογαριασμών και διαδικασιών.

1.5. Εσωτερικός Έλεγχος

Όπως προαναφέραμε στην ενότητα 1.3. του κεφαλαίου 1 ο έλεγχος διακρίνεται σε εσωτερικός και εξωτερικός. Βασικό θέμα της παρούσας εργασίας είναι ο εσωτερικός έλεγχος των μικρομεσαίων επιχειρήσεων επομένως θα εμβαθύνουμε στον εσωτερικό. Στις επόμενες ενότητες θα αναλυθούν οι θετικές επιδράσεις που επιφέρει ο εσωτερικός έλεγχος σε μια εταιρία.

Ξεκινώντας θα ορίσουμε συνοπτικά τι εστί εσωτερικός έλεγχος και εν συνέχεια θα μπούμε σε περισσότερες λεπτομέρειες. Τον ακριβή ορισμό του εσωτερικού ελέγχου που δηλώνει τους σκοπούς, τη φύση και το πεδίο δράσης του έχει δώσει το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών. “Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια ανεξάρτητη και αντικειμενική διαβεβαιωτική και συμβουλευτική δραστηριότητα, σχεδιασμένη να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες ενός οργανισμού. Βοηθάει τον οργανισμό να επιτύχει τους αντικειμενικούς του σκοπούς, υιοθετώντας μια συστηματική, επαγγελματική προσέγγιση στη αξιολόγηση και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών διαχείρισης κινδύνων των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου”.

Πιο αναλυτικά, βασικοί στόχοι ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι να διαμορφώσει ένα σύστημα διαχείρισης διαδικασιών, να προστατεύει τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας, να διασφαλίζει την αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων και εγγράφων της επιχείρησης με συνέπεια τη βιωσιμότητα της εταιρίας μακροπρόθεσμα. Επιπρόσθετα, ο έλεγχος συμβάλλει στο να συμπεριφέρονται και να λειτουργούν όλοι οι εργαζόμενοι σύμφωνα με κανόνες, αρχές και τις διαδικασίες που ορίζει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Τέλος, μέσω του εσωτερικού ελέγχου ενημερώνεται το Διοικητικό Συμβούλιο μιας εταιρίας κατά πόσο ορθά ενεργούν τα στελέχη, το Διοικητικό Προσωπικό και οι μέτοχοι της εταιρίας, αν όλες οι συναλλαγές τηρούνται σύμφωνα με τους κανόνες ώστε να μην θίγονται τα συμφέροντα όλων των παραπάνω.

1.6. Εσωτερικοί Ελεγκτές

Το άτομο που αναλαμβάνει να διεξάγει εσωτερικό έλεγχο σε μια εταιρία οφείλει να έχει γνώσεις, εμπειρία και επαγγελματική κατάρτιση ώστε να εφαρμόσει τα κατάλληλα ελεγκτικά κριτήρια και να εκμεταλλευτεί τις ελεγκτικές του αρετές προκειμένου να μαζέψει τα στοιχεία που θα δημιουργήσουν έναν πλήρες φάκελο και μια έκθεση ελέγχου με τεκμηριωμένα πορίσματα.

Τα πρόσωπα που αναλαμβάνουν τον εσωτερικό έλεγχο μιας εταιρίας έχουν τις αρμοδιότητες που θα αναλύσουμε παρακάτω.

Αρχικά, αξιολογεί τη συμμόρφωση της διοικητικής και οικονομικής δραστηριότητας της εταιρίας με τις θεσπισμένες διαδικασίες καθώς και την αποτελεσματικότητά τους ενώ παράλληλα ενημερώνει την διοίκηση για τα αποτελέσματα του ελέγχου. Επιπλέον, ελέγχει πάντοτε την ακρίβεια, πληρότητα και αξιοπιστία των στοιχείων και λογιστικών βιβλίων που μελετά, αξιολογεί τις διαδικασίες και αποφάσεις που έχει λάβει η διοίκηση και κατά πόσο αυτές εφαρμόζονται με βάση και την κείμενη νομοθεσία και την απόδοση των επενδύσεων σύμφωνα με τις αρχικές εκτιμήσεις και προϋπολογισμούς. Επιπρόσθετα, αξιολογεί τις σχέσεις συνεργασίας και επικοινωνίας των εργαζομένων, ελέγχει την πολιτική προσλήψεων, προαγωγών και αξιολογήσεων του προσωπικού ενώ ταυτόχρονα εκτιμά τα κόστη των τμημάτων της εταιρίας σε σύγκριση με τα οφέλη που επιφέρουν. Σημαντικό μέρος του έργου του εσωτερικού ελεγκτή είναι να αξιολογεί εάν έχουν διασφαλιστεί κατάλληλα τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης και να συνεργάζεται με τους εξωτερικούς ελεγκτές και τη διοίκηση στη διεξαγωγή τακτικών ή έκτακτων εξωτερικών ελέγχων. Τέλος, σχεδιάζει, αναπτύσσει και εφαρμόζει διαδικασίες και λειτουργίες που βασίζονται στη μηχανογράφηση και την πληροφορική, διενεργεί έλεγχο για την νομιμότητα των αμοιβών και των παροχών της διοίκησης και ελέγχει τις σχέσεις και τις συναλλαγές της εταιρίας με εταιρίες συνδεδεμένες με αυτή και με μέλη του διοικητικού συμβουλίου.

1.7. Διαδικασίες Εσωτερικού Ελέγχου

Σύμφωνα με το Επαγγελματικό Πρότυπο 400 ο εσωτερικός έλεγχος ακολουθεί ορισμένες διαδικασίες.

Αρχικά, πραγματοποιείται ο σχεδιασμός του ελεγκτικού έργου κατά τον οποίο ο εσωτερικός ελεγκτής, σύμφωνα με το Πρότυπο 410, συντάσσει τεκμηριωμένο πρόγραμμα ελέγχου θέτοντας τους αντικειμενικούς στόχους του, οριοθετεί την έκταση του και προσδιορίζει τον τρόπο διενέργειας του ελέγχου και καταγραφής των αποτελεσμάτων.

Στη συνέχεια, υπάρχει το στάδιο αξιολόγησης της λαμβανόμενης πληροφόρησης στο οποίο ο ελεγκτής, σύμφωνα με το Πρότυπο 420, αναλύει, ερμηνεύει και ταξινομεί τις πληροφορίες που έχει λάβει ώστε να μπορεί να τεκμηριώσει αργότερα τα αποτελέσματα του ελέγχου.

Ακολουθεί η κοινοποίηση των αποτελεσμάτων του ελέγχου, σύμφωνα με το Πρότυπο 430, στη διοίκηση της εταιρίας με την υποβολή έκθεσης ελέγχου γραπτώς και υπογεγραμμένη.

Τέλος, συναντάμε τους ελέγχους συμμόρφωσης στους οποίους ο ελεγκτής, σύμφωνα με το Πρότυπο 440, διενεργεί ελέγχους για να διαπιστώσει κατά πόσο οι εμπλεκόμενοι στον έλεγχο έχουν συμμορφωθεί με τις παρατηρήσεις που προέκυψαν από τον έλεγχο του.

1.8. Κώδικας Δεοντολογίας Εσωτερικού Ελέγχου

Ο Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας που έχει εκδοθεί από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών θέτει τα κριτήρια που πρέπει να εφαρμόζονται και να ποροασπίζονται από όλους τους εσωτερικούς ελεγκτές, αυτά της ακεραιότητας, αντικειμενικότητας, εχεμύθειας και επάρκειας.

Όσον αφορά την ακεραιότητα, ο εσωτερικός ελεγκτής πρέπει να διακατέχεται από τις αρετές τις ειλικρίνειας, της υπευθυνότητας και να διαθέτει επαρκείς γνώσεις για την εκτέλεση του έργου του. Οφείλει να είναι συγκεντρωμένος στην εκτέλεση των καθηκόντων του και στην αποτελεσματική

ολοκλήρωση των υποθέσεων που αναλαμβάνει και να μην εμπλέκεται σε δραστηριότητες που μπορούν να βλάψουν την ακεραιότητά τη δική του και της εταιρίας όπως παράνομες και αντικανονικές δραστηριότητες.

Αναφερόμενοι στην αντικειμενικότητα, ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να εκτελεί μόνο τα καθήκοντα που ανήκουν στην αρμοδιότητα του αποφεύγοντας δραστηριότητες που έρχονται σε αντίθεση με τα συμφέροντα της εταιρίας. Απαγορεύεται η αποδοχή χρηματικής αμοιβής ή δώρων που μπορούν να επηρεάσουν την κρίση και την αμεροληψία του ενώ αποφεύγει να συνυπολογίσει προσωπικά ή συμφέροντα τρίτων όταν διαμορφώνει την άποψη του.

Σχετικά με την εχεμύθεια, ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να προσέχει πως χρησιμοποιεί τις πληροφορίες που λαμβάνει κατά την εκτέλεση του έργου του αποφεύγοντας να τις κοινοποιεί, εκτός συγκεκριμένων περιπτώσεων που αφορούν νομική ή επαγγελματική υποχρέωση, προστατεύοντας τα συμφέροντα της εταιρίας του.

Τέλος, σημαντικό κριτήριο του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας του επαγγέλματος του εσωτερικού ελεγκτή αποτελεί η επάρκεια. Ένας σωστός ελεγκτής οφείλει να τηρεί τα μέσα που υποδεικνύουν τα διεθνή πρότυπα εσωτερικού ελέγχου, την νομοθεσία και τις αποφάσεις της διοίκησης και να χρησιμοποιεί την γνώση και την εμπειρία του προς όφελος της εταιρίας και του αποτελεσματικού του έργου. Οφείλει να ακολουθεί το νόμο και να παραμένει επιμελής στην άσκηση των καθηκόντων του εντοπίζοντας λάθη και οικονομικές παραβάσεις, σπατάλες και μη αποτελεσματικές δραστηριότητες καθώς επίσης και συγκρούσεις συμφερόντων. Την ίδια στιγμή, είναι καθήκον του ελεγκτή να εντοπίζει πρακτικές και αδυναμίες που έρχονται σε αντίθεση με την ομαλή λειτουργία της εταιρίας και να τις συζητά με τα διεθυντικά στελέχη της. Τέλος, οφείλει να εξελίσσεται δαρκώς βελτιώνοντας τις υπηρεσίες που προσφέρει με σκοπό την μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα του έργου του.

1.9. Οφέλη Εσωτερικού Ελέγχου

Για να κατανοήσουμε την σπουδαιότητα ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου αρκεί να αναγνωρίσουμε τα οφέλη του.

Μέσω του εσωτερικού ελέγχου μπορούμε να επιβεβαιώσουμε ότι οι διαδικασίες και οι πρακτικές που χρησιμοποιούνται είναι οι κατάλληλες. Επίσης, βελτιώνονται διαδικασίες και συστήματα που προστατεύουν τους υπαλλήλους να υποπέσουν σε λάθη και τους καταλογιστούν ευθύνες που δεν πρέπει. Περιορίζεται η γραφειοκρατία, εισπράττονται διαφυγόντα έσοδα, εντοπίζονται έγκαιρα τυχόν προβλήματα, εντοπίζονται δυνατότητες αυτοματοποίησης διαδικασιών και εφαρμόζονται πρακτικές με απότερο στόχο την παύση πολυδάπανων, χρονοβόρων και μη αποτελεσματικών διαδικασιών. Επιπλέον, περιορίζονται άσκοπες δαπάνες, προωθείται η χρήση νέων συστημάτων επεξεργασίας πληροφοριών και νέων τεχνολογιών ενώ διασφαλίζονται τα συμφέροντα των μετόχων της εταιρίας και ενισχύεται η διαφάνεια και η ομαλή λειτουργία της χρηματιστηριακής αγοράς.

1.10 Διαδικασία - Βήματα Εσωτερικού Ελέγχου

Σε ότι αφορά την διενέργεια του εσωτερικού ελέγχου ακολουθείται μια διαδικασία που χωρίζεται σε ορισμένα στάδια με σκοπό την αποτελεσματική ολοκλήρωση του. Θα αναλύσουμε τα πέντε στάδια του εσωτερικού ελέγχου για να αντιληφθούμε την σπουδαιότητα τους. Αυτά είναι η προκαταρκτική έρευνα, η σύνταξη προγράμματος ελέγχου, η επιτόπια εργασία, η έκθεση ελέγχου και οι μεταγενέστερες ενέργειες.

1.10.1 Προκαταρκτική Έρευνα

Κάθε εσωτερικός έλεγχος έχει ως αφετηρία την προκαταρκτική έρευνα. Σκοπός της προκαταρκτικής έρευνα είναι η συλλογή όλων των πληροφοριών και δεδομένων ώστε να σχηματιστεί ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ελέγχου όπου θα καθορίζονται οι διαδικασίες που θα ακολουθηθούν.

Πρώτο στάδιο της προκαταρκτικής έρευνας είναι η προετοιμασία η οποία περιλαμβάνει το άνοιγμα ή η ενημέρωση του μόνιμου φακέλου, τη μελέτη προηγούμενου εκθέσεων ελέγχου και φύλλων εργασίας, την αξιολόγηση της οργάνωσης της δραστηριότητας που θα ελεγχθεί και η δημιουργία καταστάσεων υπενθύμισης στα οποία επισημαίνονται τα βήματα που θα ακολουθήσουν οι εσωτερικοί ελεγκτές στη διάρκεια του ελέγχου. Ακολούθως, δημιουργούνται ερωτηματολόγια ώστε να εκτιμηθεί το σύστημα εσωτερικού ελέγχου και διενεργούνται προκαθορισμένες συναντήσεις και συνεντεύξεις μεταξύ του ελεγκτή και των διευθυντών των δραστηριοτήτων με σκοπό να αναλύσουν το σκοπό του ελέγχου και να επιτύχουν μια ομαλή συνεργασία. Έπειτα, αρμοδιότητα του ελεγκτή είναι μάθει το τρόπο λειτουργίας και τους στόχους της δραστηριότητας που πρόκειται να ελεγχθεί συλλέγοντας πληροφορίες για πιθανά ειδικά έργα που είναι σε εξέλιξη, μελλοντικά σχέδια, οργανωτικές αλλαγές το τελευταίο διάστημα και τον τρόπο που μεταφέρονται εξουσίες και αρμοδιότητες. Εν συνεχεία, επιδίωξη του ελεγκτή είναι να γνωρίσει και να αξιολογήσει το προσωπικό και τη διοίκηση που συμμετέχει στην ελεγχόμενη δραστηριότητα και να προχωρήσει σε μια φυσική επισκόπηση ώστε να αντιληφθεί πως λειτουργεί κάθε τμήμα της εταιρίας και ποιες διαδικασίες ακολουθούνται με σκοπό να εντοπίσει λάθη και προβλήματα. Στα τελευταία στάδια της προκαταρκτικής έρευνας, ο εσωτερικός ελεγκτής καταρτίζει διαγράμματα ροής διαδικασιών με σκοπό την ενημέρωση των προϊσταμένων του, εκτιμά πιθανούς κινδύνους σε κάθε δραστηριότητα της επιχείρησης και τέλος παρουσιάζει τα αποτελέσματα της έρευνας και την ολοκληρωμένη του άποψη σχετικά με το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της δραστηριότητας ώστε να καταρτίσει το κατάλληλο πρόγραμμα ελέγχου.

Μετά το τέλος της προκαταρκτικής έρευνας, ο εσωτερικός ελεγκτής καλείται να παραδώσει προς έγκριση στους αρμόδιους προϊσταμένους του μια αναφορά αδυναμιών που εντοπίστηκαν, προτάσεις για τα βήματα ελέγχου που πρέπει να ακολουθηθούν, την εκτίμηση του για το συνολικό χρόνο διενέργειας του ελέγχου και την καλυπτική ημερομηνία ολοκλήρωσης του ελέγχου.

1.10.2 Σύνταξη Προγράμματος Ελέγχου

Σε αυτό το στάδιο του εσωτερικού ελέγχου, ο ελεγκτής καταρτίζει ένα μακροπρόθεσμο και ένα ετήσιο πλάνο ελέγχου για τη εύρυθμη λειτουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου. Στο μακροπρόθεσμο πλάνο δίνεται το αντικείμενο του ελέγχου και τους σκοπούς του λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος της εταιρίας, το ρυθμό ανάπτυξης της, τον κλάδο στον οποίο εξειδικεύεται και τους κινδύνους που εγκυμονούνται σε κάθε δραστηριότητα. Όσον αφορά το ετήσιο πλάνο ελέγχου δίνεται βάση στη διεξοδική περιγραφή του σκοπού κάθε ελεγκτικής διαδικασίας.

1.10.3 Επιτόπια Εργασία

Το τρίτο μέρος του ελεγκτικού έργου είναι η επιτόπια εργασία. Κατά τη διάρκεια της επιτόπιας εργασίας ο ελεγκτής εκπονεί το πρόγραμμα ελέγχου που συνέταξε στο προηγούμενο στάδιο. Σε αυτό το σημείο να διευκρινήσουμε ότι η επιτόπια εργασία λαμβάνει χώρα τόσο στο χώρο της

δραστηριότητας που ελέγχεται όσο και στο γραφείο του εσωτερικού ελεγκτή. Στο στάδιο της επιτόπιας εργασίας περιλαμβάνεται οι έλεγχοι διαδικασιών και οι έλεγχοι τεκμηρίωσης εργασιών.

Στους ελέγχους διαδικασιών, ο ελεγκτής έχει ως στόχο να ελέγξει ότι οι διαδικασίες που ακολουθούνται είναι αποτελεσματικές. Αυτό γίνεται, αρχικά, με ελέγχους εγκρίσεων που σκοπεύουν να επιβεβαιώσουν και να αξιολογήσουν τις εγκρίσεις που αποφασίζονται στη διάρκεια των λειτουργιών της εταιρίας. Επιπλέον, προχωρούν σε ελέγχους διενέργειας εργασιών ώστε να αξιολογηθεί η ροή των εργασιών και τέλος, πραγματοποιούνται έλεγχοι διαφύλαξης της περιουσίας ώστε να διασφαλιστεί ότι τα περιουσιακά στοιχεία της εταιρίας είναι ασφαλή και γίνεται σωστή χρήση τους.

Από την άλλη, στους ελέγχους τεκμηρίωσης εργασιών επιδιώκεται ο έγκαιρος και έγκυρος εντοπισμός λαθών και η παροχή προτάσεων βελτίωσης τους. Τα παραπάνω επιτυγχάνονται με τις αναλυτικές διαδικασίες και τους λεπτομερειακούς ελέγχους. Οι αναλυτικές διαδικασίες περιλαμβάνουν τη σύγκριση αριθμητικών στοιχείων της ελεγχόμενης περιόδου με τα αντίστοιχα προηγούμενων περιόδων και των προϋπολογισμών, την ανάλυση αριθμοδεικτών εξάγοντας σχετικά με τη ρευστότητα την αποδοτικότητα και την κεφαλαιακή διάρθρωση της επιχείρησης και τους πρόχειρους υπολογισμούς στους οποίους ο ελεγκτής επιδιώκει να προβλέψει, με βάση τα στοιχεία που έχει συγκεντρώσει, το εύρος στο οποίο κυμαίνονται κάποια άλλα μεγέθη. Αντίστοιχα, στους λεπτομερειακούς ελέγχους παρακολουθούνται τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης και η ύπαρξη τους, λαμβάνονται επιβεβαιώσεις από εμπειρογνώμονες και τρίτους που χρησιμοποιούνται και ως μαρτυρίες, εξετάζονται αναλύσεις λογαριασμών, δεδομένων συμφωνιών λογαριασμών, επιβεβαιώνονται αριθμητικές πράξεις και τέλος, γίνεται έλεγχος διαχωρισμού περιόδων διασφαλίζοντας ότι υπάρχει αυτετέλεια των περιόδων όπως ορίζει ο νόμος.

1.10.4 Έκθεση Ελέγχου

Μετά την ολοκλήρωση της επιτόπιας έρευνας και των βημάτων που την αποτελούν ακολουθεί η σύνταξη της έκθεσης ελέγχου. Η έκθεση ελέγχου θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα βήματα της διαδικασίας αφού μέσω αυτής ενημερώνονται για την αξιολόγηση του εσωτερικού ελέγχου και το επαγγελματικό τους επίπεδο. Ταυτόχρονα, η έκθεση ελέγχου ενημερώνει την διοίκηση της εταιρίας για τα αποτελέσματα του ελέγχου και την παρακινεί σε μεταρρυθμίσεις με σκοπό την άνοδο της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητάς της.

Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, ο ελεγκτής οφείλει να παρουσιάσει στην ελεγχόμενη εταιρία τα ευρήματα του και να προσδιορίσει τα σημεία που επιδέχονται βελτίωσης με λεπτομέρειες και κατανοητό τρόπο. Αυτό επιτυγχάνεται με την ανάλυση των συμπερασμάτων του ελεγκτή και την παρουσίαση επαρκούς αποδεικτικού υλικού, μια μέθοδος πειθούς της διοίκησης με μεγάλες πιθανότητες επιτυχίας. Φυσικά, αρμοδιότητα του ελεγκτή είναι η προώθηση λειτουργικών προτάσεων και λύσεων προς την διοίκηση με στόχο την βελτιστοποίηση των διαδικασιών και την επίτευξη των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων.

Συμπεραίνουμε ότι η έκθεση ελέγχου οφείλει να έχει αυτά τα χαρακτηριστικά που την καθιστούν εύληπτη και κατανοητή, είναι λεπτομερής, περιλαμβάνει προτάσεις και λύσεις που έχουν ως στόχο την μεγιστοποίηση της αποδοτικότητας της εταιρίας.

1.10.5. Μεταγενέστερες Ενέργειες

Το τελευταίο στάδιο της διαδικασίας του εσωτερικού ελέγχου περιλαμβάνει τις μεταγενέστερες ενέργειες. Στο στάδιο αυτό, οι εσωτερικοί ελεγκτές που διεξήγαγαν τον έλεγχο εκτιμούν την

αποτελεσματικότητα των προτάσεων που υπέβαλαν στην έκθεση τους, την επάρκεια των ευρημάτων τους και το χρόνο που χρειάστηκε η διοίκηση της εταιρίας για να τις εφαρμόσει. Αφού γίνει η παραπάνω μελέτη, έργο του ελεγκτή είναι να προβεί στη επιλογή διορθωτικών μέτρων και στην πρακτική εφαρμογή τους.

Καταλήγοντας, τα διορθωτικά μέτρα περιλαμβάνουν την αλλαγή κάποιας διαδικασίας που εφαρμόζεται ήδη και την εφαρμογή μιας νέας, την ενίσχυση των καθηκόντων του προσωπικού, τον διαμερισμό των ευθυνών των εργαζομένων αποφεύγοντας συγκρούσεις συμφερόντων, την προσθήκη νέων μέτρων με σκοπό τον καλύτερο έλεγχο και τέλος τον συνυπολογισμό οικονομικών μεγεθών.

1.11 Φύλλα Εργασίας

Η σπουδαιότητα του εσωτερικού ελέγχου για μια επιχείρηση έχει επισημανθεί και είναι σχεδόν αδιαμφισβήτητη για την αποδοτική και ποιοτική της εξέλιξη. Άλλο τόσο σημαντικά πρέπει να θεωρούνται για την πορεία της εταιρίας και τα φύλλα εργασίας καθώς αποτελούν την απόδειξη των ευρημάτων του ελέγχου περιλαμβάνοντας και τα συμπεράσματα των ελεγκτών. Με λίγα λόγια, φύλλα εργασίας ορίζεται το σύνολο του υλικού που συγκέντρωσε ο ελεγκτής στη διάρκεια του ελέγχου, αξιολογήθηκε και τεκμηριώθηκε. Πρόσβαση σε αυτά τα αρχεία έχει αποκλειστικά ο εσωτερικός ελεγκτής ή το διοικητικό συμβούλιο.

Κεφάλαιο 2

2.1. Εισαγωγή

Η μεγάλη σημασία του εσωτερικού ελέγχου στην πορεία και στην βιωσιμότητα μιας επιχείρησης γίνεται αντιληπτή εμβαθύνοντας στα πολλαπλά οφέλη του. Την ίδια στιγμή, παρατηρούμε ότι αποτελεί μια διαδικασία που ίσως είναι υποτιμημένη. Για το μεγάλο βαθμό σημαντικότητας του εσωτερικού ελέγχου έχουν πάρει θέση καταξιωμένοι, στο αντικείμενο τους επιστήμονες, υποδεικνύοντας τα οφέλη του. Στην παρούσα ενότητα θα παρουσιαστούν ορισμένες θέσεις αυτών.

2.2. Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Αρχικά, οι Zhang και Gao, το 2012, με βάση μια έρευνα που διαξήγαγαν κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις δεν έχουν καταφέρει να αναγνωρίσουν τη διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου ως μια ανεξάρτητη λειτουργία της επιχείρησης. Αυτό είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας των εταιριών να προβούν στην πρόσληψη εξειδικευμένων στελεχών.

Από την άλλη, οι Zhang, J. Zhou και N. Zhou έπειτα από έρευνα που οργάνωσαν το 2007 με αντικείμενο τη σχέση μεταξύ των αδυναμιών του εσωτερικού ελέγχου σε συνάρτηση με την ανεξαρτησία των εσωτερικών ελεγκτών και την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου κατέληξαν στα ακόλουθα συμπεράσματα. Το πρώτο είναι ότι όλες οι παραπάνω παράγοντες σχετίζονται μεταξύ τους σε μεγάλο βαθμό. Αυτό εξηγείται καθώς, σε περίπτωση που το προσωπικό δεν είναι κατάλληλα εκπαιδευμένο σε λογιστικό και χρηματοοικονομικό επίπεδο τότε τα προβλήματα στον τομέα του εσωτερικού ελέγχου είναι μεγαλύτερα. Επιπλέον, η αλλαγή εσωτερικών ελεγκτή σε συνδυασμό με την υπέρ του δέοντος μεγάλη ανεξαρτησία των ίδιων δημιουργεί συχνά μεγαλύτερα προβλήματα.

Μια άλλη άποψη ανήκει στον Cowling (2003), κατά τον οποίο ο εσωτερικός ελεγκτής οφείλει να συμβάλλει στην αξιολόγηση της εταιρικής οργάνωσης, των εταιρικών δομών και του εσωτερικού συστήματος ελέγχου. Έργο του εσωτερικού ελεγκτή είναι να προωθή την άρτια επικοινωνία μεταξύ των μελών μιας εταιρίας, να μεταλαμπαδεύει αξίες και κανόνες για την εύρυθμη λειτουργία των εταιριών και να προβλέπει κινδύνους και απειλές ενημερώνοντας τα στέλεχη της επιχείρησης.

Σε μια άλλη έρευνα, ο Henschel, το 2006, που πραγματοποιήθηκε στη Γερμανία σε μεγάλο πλήθος μικρομεσαίων επιχειρήσεων προσπάθησε να εντοπίσει τον τρόπο διαχείρισης των κινδύνων στο εσωτερικό των επιχειρήσεων. Στα ευρήματα του ανακάλυψε ότι το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων επιφορτίζουν τα μέλη της διοίκησης και τα στελέχη με την αντιμετώπιση και διαχείριση των κινδύνων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, η διαχείριση του κινδύνου να γίνεται με τρόπο πιο πρόχειρο. Τέλος, η έρευνα καταλήγει παρουσιάζοντας τη θετική διάθεση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων προς την εγκαθίδρυση ενός οργανωμένου συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Επιπρόσθετα, ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μελέτη των Feng, Li και McVay το 2009. Σύμφωνα με τη μελέτη αξιολογείται ο βαθμός συσχέτισης του εσωτερικού ελέγχου και της καθοδήγησης της διοίκησης της εταιρίας ο οποίος θεωρείται θετικός. Πιο συγκεκριμένα, συμπέραναν ότι όσο πιο αποδοτικός είναι ένας εσωτερικός έλεγχος τόσο αποτελεσματικότερη είναι και η διοίκηση και όταν λύνονται προβλήματα αυτό αποτυπώνεται στη αποτελεσματικότητα της διοίκησης. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι εφόσον προϋπήρχαν προβλήματα πριν την εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου, οι συνέπειες του θα παρατηρούνται για τουλάχιστον μια διετία μετά την εφαρμογή του. Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα αξιοσημείωτο είναι ότι ο εσωτερικός έλεγχος έχει ως αποτέλεσμα ένα ορθότερο πλάνο καθοδήγησης της διοίκησης.

Επιπλέον, έχει μεγάλη σημασία να εστιάσουμε και στην άποψη του Shah (2007) ο οποίος θεωρεί ότι η απουσία συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε μια επιχείρηση μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην βιωσιμότητας τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Πιο αναλυτικά, η έλλειψη εσωτερικού ελέγχου καθιστά μια επιχείρηση ευάλωτη σε κινδύνους, μειώνει τις πιθανότητες έγκαιρου εντοπισμού τους και κάνει δυσκολότερη την αντιμετώπιση τους. Στην έρευνα αποκαλύπτεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων στην Ευρώπη ανήκει στις μικρομεσαίες, οι οποίες λόγω κόστους αποφεύγουν ένα οργανωμένο σύστημα ελέγχου και καταφεύγουν σε πρακτικές πληροφόρησης της διοίκησης από το προσωπικό όταν αυτό εντοπίζει κινδύνους, παραπτώματα και παραβιάσεις των κανονισμών καθιστώντας αυτές τις πρακτικές περισσότερο αναποτελεσματικές.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η μελέτη των Mihret και Yismaw το 2007 στην οποία μεταξύ άλλων παρουσιάζονται οι παράγοντες χάρη στους οποίους ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου καθίσταται αποτελεσματικό στα πλαίσια των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων. Αναλυτικότερα, ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου οφείλει να είναι κοστολογικά οικονομικό και μη χρονοβόρο. Οφείλει να είναι προσαρμοσμένο στα μέτρα και τις ανάγκες της εκάστοτε εταιρίας και σύμφωνο με τους κανόνες και την πολιτική της. Φυσικά ένα τέτοιο σύστημα κρίνεται από την αποτελεσματικότητα όταν είναι ουσιώδες και επίκαιρο με τις ανάγκες της επιχείρησης. Τέλος, σημαντικός παράγοντας αποτελεί το πόσο κατανοητό είναι από τα στελέχη της εταιρίας και ταυτόχρονα λειτουργικό στη χρήση του. Την ίδια χρονιά, ο Tseng υποστήριξε ότι η αξία μιας επιχείρησης αυξάνεται όταν χρησιμοποιείται ένα οργανωμένο σύστημα ελέγχου στα εσωτερικά της εταιρίας. Όταν, δηλαδή, η εταιρία εφαρμόζει αποτελεσματικό εσωτερικό έλεγχο, η αξία της επιχείρησης αυξάνεται όπως και οι επιδόσεις της.

Τέλος, σύμφωνα με την έρευνα των Ταχυνάκη και Ζαφυράκου, επίσης το 2007, το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων αναγνωρίζουν την υψηλή σημασία του εσωτερικού ελέγχου στην λειτουργία μιας επιχείρησης. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι πολλές εταιρίες επενδύουν μεγάλ ποσά να δημιουργήσουν δικά τους συστήματα ελέγχου υψηλής ποιότητας. Επισημαίνεται,

ωστόσο, ότι η συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών δεν είναι πάντα η απαιτούμενη και επιδέχεται σημαντικής βελτίωσης.

2.3. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, μέσα από την ανάλυση των ερευνών και των απόψεων των επιστημόνων καταλήγουμε ότι η αποτελεσματικότητα και η ποιότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι συνάρτηση της ανεξαρτησίας του από την διοίκηση μιας εταιρίας και της επαγγελματικής κατάρτισης και εμπειρίας των εσωτερικών ελεγκτών. Βασικές προϋπόθεσεις για να είναι ένα τέτοιο σύστημα αποτελεσματικό αποτελούν οι πόροι που διοχετεύονται σε αυτό να είναι επαρκείς και η συνεργασία και η επικοινωνία μεταξύ ελεγκτών και διοίκησης να είναι ομαλή.

Επιπροσθέτως, έγινε αντιληπτό ότι όσο ποιοτικότερο και πιο οργανωμένο είναι ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου τόσο καλύτερη η αποτελεσματικότητα και μεγαλύτερη η αξία της εταιρίας. Χάρη στον εσωτερικό έλεγχο προβλέπονται και μειώνονται οι κίνδυνοι, βελτιώνεται η βιωσιμότητα της επιχείρησης, υπάρχει προσέλκυση επενδύσεων και η αξία της εταιρίας αυξάνεται.

Κεφάλαιο 3

3.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα εξετάσουμε και θα οριοθετήσουμε τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, θα αναλύσουμε τον εσωτερικό έλεγχο στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και πως αυτές επηρεάζονται.

3.2. Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις

Ξεκινώντας, θα ορίσουμε την έννοια της επιχείρησης. Επιχείρηση είναι κάθε οντότητα που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ανεξάρτητα της νομικής της μορφής. Κάθε επιχείρηση αξιοποιεί τους παραγωγικούς συντελεστές της για να παράγει προϊόντα ή υπηρεσίες με σκοπό να διατεθούν στον καταναλωτή. Οι συντελεστές αυτοί μπορεί να είναι έμψυχοι και αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό ή άψυχοι που αφορούν εγκαταστάσεις, μηχανήματα, άυλα περιουσιακά στοιχεία, χρηματικά διαθέσιμα και άλλα.

Οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τον κύριο πυλώνα στήριξης της οικονομίας παγκοσμίως και ειδικότερα στην Ευρώπη. Δεν αποτελεί υπερβολή να πούμε ότι η πλειοψηφία των επιχειρήσεων πανευρωπαϊκώς ανήκουν στην κατηγορία των μικρομεσαίων καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος των θέσεων εργασίας στην αγορά. Έτσι, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ορίσει συγκεκριμένα κριτήρια που κατατάσσουν τις επιχειρήσεις σε μικρές και μεσαίες σύμφωνα με τον αριθμό του ανθρώπινου δυναμικού, τον κύκλο των εργασιών της και το σύνολο του ισολογισμού της.

Ας πάρουμε ξεχωριστά τις μικρές και τις μεσαίες επιχειρήσεις. Αρχικά, στις μικρές επιχειρήσεις ισχύει ότι το ανθρώπινο δυναμικό της δεν υπερβαίνει τα 50 άτομα και ο ετήσιος κύκλος εργασιών ή ο ισολογισμός της δεν υπερβαίνει τα 10 εκατομμύρια ευρώ. Όσον αφορά τις μεσαίες επιχειρήσεις το ανθρώπινο δυναμικό δεν υπερβαίνει τα 250 άτομα, ο ετήσιος κύκλος εργασιών δεν ξεπερνά τα 50 εκατομμύρια ευρώ ή ο ισολογισμός τα 43 εκατομμύρια ευρώ.

Να επισημάνουμε ότι ανθρώπινο δυναμικό αποτελεί το μόνιμο προσωπικό της επιχείρησης πλήρους ή μερικής απασχόλησης, καθώς και το έκτακτο και εποχιακό εργατικό δυναμικό.

Ανθρώπινο δυναμικό, εκτός των εργαζομένων, θεωρούνται και οι ιδιοκτήτες της εταιρίας όπως και οι ετέροι. Αντίθετα, δεν συνυπολογίζονται μαθητευόμενοι, σπουδαστές ή άτομα με γονική ή άδεια μητρότητας.

Αντίστοιχα, ως ετήσιο κύκλο εργασιών ορίζουμε το εισόδημα που εισέπραξε η επιχείρηση από την πώληση αγαθών και υπηρεσιών χωρίς να συνυπολογίζουμε το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας ή άλλους έμμεσους φόρους. Ως ισολογισμό ορίζουμε το σύνολο της αξίας των κύριων στοιχείων του ενεργητικού της εταιρίας.

Γνωρίζοντας, ότι οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αποτελούν τα 9/10 των επιχειρήσεων στο σύνολο της Ευρώπης αντιλαμβανόμαστε ότι αποτελούν την ραχοκοκκαλιά της οικονομίας πολλών χωρών καταλαμβάνοντας μεγάλο μέρος του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και απασχολώντας την πλειοψηφία των πολιτών.

Ας εξετάσουμε συνοπτικά τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα που εντοπίζουμε στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Αρχικά, σε αυτή την κατηγορία εταιριών παρατηρούμε μικρότερο βαθμό γραφειοκρατίας σε σύγκριση με μεγαλύτερες επιχειρήσεις γεγονός που τις εξυπηρετεί στην γρηγορότερη σύστασή τους και την ευκολότερη διαδρομή από τη λήψη αποφάσεων στην υλοποίηση τους. Επιπλέον, παρατηρούμε μεγαλύτερη ευελιξία ανέλιξης του προσωπικού αλλά και μεταφοράς σε άλλη θέση καθιστώντας περισσότερο παραγωγικούς και ικανοποιημένους.

Από την άλλη μεριά, αυτό το μέγεθος εταιριών παρουσιάζει και ορισμένα μειονεκτήματα. Αρχικά, οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν το πρόβλημα του ανταγωνισμού και των ανταγωνιστικών τιμών σε σύγκριση με τις μεγαλύτερες καθώς η χαμηλότερες πωλήσεις τους συγκριτικά ισοδυναμούν και μεγαλύτερου κόστους πρώτων υλών. Επιπλέον, το διευρυνόμενο δίκτυο επαφών, διασυνδέσεων και ενημέρωσης των μεγάλων επιχειρήσεων καθιστά τις μικρότερες δεύτερες στα κέντρα αποφάσεων και στην ενημέρωση αλλαγών στην αγορά. Ένα άλλο σοβαρό ζήτημα που αντιμετωπίζουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις είναι και η αντιμετώπιση των τραπεζών προς αυτές που τις αντιμετωπίζουν με αμφιβολίες και αβεβαιότητα. Όλα τα παραπάνω μειονεκτήματα έρχεται να τα επιλύσει και να τα επιδιορθώσει ο εσωτερικός έλεγχος και να επαναφέρει την βεβαιότητα, την βιωσιμότητα και την οργάνωση. Αυτό το πετυχαίνει με τους τρόπους που αναλύσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο και συγκεκριμένα στην ενότητα 1.9..

3.3 Συμπεράσματα

Στο κεφάλαιο αυτό δώσαμε τον ορισμό των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων και αντιληφθήκαμε σε τι διαφέρουν από τις μεγαλύτερες αλλά και μεταξύ τους. Εν συνεχεία, επισημάναμε την υψηλή σημασία που κατέχουν στην οικονομία των χωρών και τέλος παρουσιάσαμε τα προτερήματα και τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν έναντι μεγαλύτερων.

Αντιλαμβανόμαστε ότι ένα αποτελεσματικό λογιστικό σύστημα είναι ζωτικής σημασίας για την επιτυχία μιας επιχείρησης. Διαβάζοντας την άποψη των Longenecker, Moore και Petty καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι χωρίς τις πληροφορίες που παρέχει ένα λογιστικό σύστημα, οι διευθυντές δεν μπορούν να λάβουν τις σωστές αποφάσεις. Ωστόσο, η ποιότητα του λογιστικού συστήματος μιας εταιρίας, εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών ελέγχων που λαμβάνουν χώρα μέσα στην εταιρία. Όπως προείπαμε, ορισμένοι ιδιοκτήτες μικρομεσαίων επιχειρήσεων πιστεύουν ότι δεν έχουν τη δυνατότητα, για ένα σύστημα εσωτερικών ελέγχων, θεωρούν ότι είναι μεγάλη δαπάνη ή ότι οι εσωτερικοί έλεγχοι δεν είναι εφαρμόσιμοι για μια εταιρία αυτού του μεγέθους. Η σύγχρονη αγορά και ο αυξανόμενος ανταγωνισμός ωστόσο απαιτεί πλέον ένα τέτοιο σύστημα. Το έλεγχο που θα εξαλείψει τα αρνητικά που προαναφέραμε, θα δώσει σε μια επιχείρηση προστιθέμενη αξία, θα συμμαζέψει τα οικονομικά της και θα διορθώσει αλόγιστες δαπάνες. Το εσωτερικό σύστημα ελέγχου θα ανακαλύπτει απάτες που διαπράχθηκαν από

υπαλλήλους που θεωρούν ότι δεν αμείβονται καλά ή δεν είναι ευχαριστημένοι και θα επαληθεύει τα οικονομικά στοιχεία που αυτοί παρουσιάζουν κατά το δοκούν. Ένα τέτοιο σύστημα, φυσικά, λειτουργεί όχι μόνο ως μηχανισμός καταστολής αλλά και πρόληψης αποτρέποντας πιθανές απάτες και ανεπιθύμητες ενέργειες.

Κεφάλαιο 4

4.1 Εισαγωγή

Ο σκοπός του κεφαλαίου αυτού είναι να παρουσιάσει αναλυτικά όλες τις ελεγκτικές διαδικασίες που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια ενός εσωτερικού ελέγχου από τους εσωτερικούς ελεγκτές. Μέσω των διαδικασιών αυτών παρακολουθούνται όλες οι οικονομικές δραστηριότητες μιας εταιρίας με αποτέλεσμα την ορθή εξαγωγή συμπερασμάτων από μέρους του ελεγκτή.

4.2 Έλεγχος Πάγιων Περιουσιακών Στοιχείων

Πάγια περιουσιακά στοιχεία θεωρούνται όλα τα περιουσιακά στοιχεία μιας εταιρίας που κατέχονται προς εκμετάλλευση χωρίς να υπάρχει πρόθεση πώλησης τους. Αντίθετα κατέχονται με σκοπό την παραγωγική και επενδυτική τους αξιοποίηση. Τα πάγια περιουσιακά στοιχεία χωρίζονται σε ενσώματα και άυλα. Τα ενσώματα πάγια περιουσιακά στοιχεία αποτελούν στοιχεία της επιχείρησης που αξιοποιούνται με σκοπό την παραγωγή άλλων αγαθών, την παροχή υπηρεσιών ή την παραχώρησή τους, με τη μορφή ενοικίασης, σε τρίτους έναντι αμοιβής. Από την άλλη, τα άυλα πάγια περιουσιακά στοιχεία είναι μη χρηματικά περιουσιακά στοιχεία, μη ενσώματα που αποκτώνται για παραγωγικούς σκοπούς.

Ο εσωτερικός έλεγχος παγίων εσωτερικών στοιχείων έχει ως στόχο τη σωστή καταχώρηση και παρουσίαση τους στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας, την προστασία τους από κινδύνους και την επίτευξη υψηλών αποδόσεων των επενδυμένων κεφαλαίων που σχετίζονται με τα πάγια. Η διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου των παγίων περιουσιακών στοιχείων απαιτεί την εφαρμογή ορισμένων ελεγκτικών διαδικασιών όπως την απογραφή των στοιχείων και τον έλεγχο των μητρώων της επιχείρησης για ταυτοποίηση ή εντοπισμό παραλείψεων, τον έλεγχο των στοιχείων ότι βρίσκονται σε άρτια στοιχεία ενώ όσον αφορά τα άυλα πάγια ο λεγκτής επιθεωρεί για την σωστή εκμετάλλευσή τους.

Συνοπτικά, ο εσωτερικός ελεγκτής της εταιρίας έχει ως αρμοδιότητα την εκτέλεση ορισμένων διαδικασιών. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

- ο έλεγχος ύπαρξης των ενσώματων περιουσιακών στοιχείων,
- ο έλεγχος των καταχωρήσεων των παγίων στοιχείων στα λογιστικά βιβλία της εταιρίας,
- ο έλεγχος των εξόδων πολυετούς απόσβεσης που δεν έχουν αποσβεσθεί ακόμα,
- ο έλεγχος των πωλήσεων ενσώματων παγίων περιουσιακών στοιχείων,
- ο έλεγχος αναπροσαρμογής της αξίας των ενσώματων παγίων,
- ο έλεγχος των φορολογικών υποχρεώσεων της επιχείρησης που σχετίζονται με τα ενσώματα πάγια,
- ο έλεγχος απομείωσης των ενσώματων περιουσιακών στοιχείων,
- ο έλεγχος παρουσίασης των ενσώματων και άυλων παγίων στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις,

- ο έλεγχος των γνωστοποιήσεων που εντοπίζονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις σχετικά με τα πάγια και,
- ο έλεγχος της προστασίας των παγίων περιουσιακών στοιχείων από οποιουδήποτε κινδύνους.

Ταυτόχρονα ευθύνη του ελεγκτή είναι:

- ο έλεγχος τους κόστους κτήσης των άυλων περιουσιακών στοιχείων,
- ο έλεγχος της διάρκειας της ωφέλιμης ζωής των άυλων περιουσιακών στοιχείων,
- ο έλεγχος των γνωστοποιήσεων των άυλων παγίων και του κόστους δανεισμού
- ο έλεγχος των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων και των μακροπρόθεσμων απαιτήσεων και τέλος,
- η εξακρίβωση της ορθής εκτέλεσης των διοικητικών αποφάσεων.

4.3. Έλεγχος Αποθεμάτων

Μια από τις σημαντικότερες ελεγκτικές διαδικασίες του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί και ο έλεγχος αποθεμάτων. Ως αποθέματα ορίζουμε τα υλικά αγαθά που αποτελούν περιουσιακό στοιχείο της επιχείρησης με σκοπό να πωληθούν, αγαθά που βρίσκονται στη διαδικασία παραγωγής με σκοπό να πωληθούν, να χρησιμοποιηθούν ως πρώτες ύλες στην παραγωγή άλλων προϊόντων ή συσκευασίας προϊόντων και υλικά που προορίζονται για τη συντήρηση ή επισκευή άλλων στοιχείων.

Βασικός στόχος του εσωτερικού ελέγχου των αποθεμάτων αποτελεί η προφύλαξη τους από κινδύνους, ο έλεγχος ότι ακολουθούνται οι προβλεπόμενες, από την διοίκηση, οδηγίες σωστής χρήσης τους, η επαλήθευση της μεγαλύτερης απόδοσης των κεφαλαίων που προορίζονται για την απόκτηση αποθεμάτων, η σωστή λογιστική παρακολούθηση και αποτίμηση στο τέλος της χρήσης τους.

Το πεδίο δράσης τους εσωτερικού ελεγκτή στη διάρκεια του ελέγχου αποθεμάτων απευθύνεται στις ακόλουθες ελεγκτικές διαδικασίες.

Αρχικά, ευθύνη του ελεγκτή είναι να πραγματοποιεί απογραφή των αποθεμάτων με αποτέλεσμα να παρακολουθεί τα αποτελέσματα του σε σύγκριση με τα καταχωρημένα στα λογιστικά βιβλία δεδομένα. Επιπλέον, οφείλει να ελέγχει ότι οι προϋπολογισμοί αγορών ταιριάζουν με τα υπόλοιπα αποθεμάτων καθώς επίσης να ελέγχει και τα αποθέματα που ανήκουν στην κυριότητα τρίτων στις αποθήκες της εταιρίας. Ακόμη, χρέος του ελεγκτή είναι επιθεωρεί τις συνθήκες αποθήκευσης, διατήρησης και ασφαλιστικής τους κάλυψης. Ο εντοπισμός αποθεμάτων σε αχρησία, η προώθηση τρόπων ρευστοποίησης τους και η σύνταξη ισοζυγίου κίνησης αποθεμάτων σε συνδυασμό με τον υπολογισμό του μικτού κέρδους του κάθε αποθέματος και των αποκλίσεων που εντοπίζει σε σχέση με τους προϋπολογισμούς αποτελεί βασική αρμοδιότητα του εσωτερικού ελεγκτή. Τέλος, παρακολουθεί το ρυθμό κίνησης των αποθεμάτων συγκρίνοντας τα ευρήματα του με τις αρχικές εκτιμήσεις της εταιρίας.

Για να διεκπεραιωθεί επαρκώς ο εσωτερικός έλεγχος αποθεμάτων, ο ελεγκτής οφείλει να προβεί στις ακόλουθες ενέργειες. Την επιθεώρηση λειτουργίας και των λογαριασμών ισοζυγίων των αποθεμάτων, τον έλεγχο απόκτησης και καταχώρησης αποθεμάτων, τον έλεγχο ασφάλισης τους, την απογραφή τους, την αποτίμηση τους και τον έλεγχο τήρησης των φορολογικών απαιτήσεων.

4.4. Έλεγχος Χρεογράφων και Απαιτήσεων

Συνεχίζοντας, ένα ολοκληρωμένο εσωτερικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου και παρακολούθησης περιλαμβάνει το έλεγχο χρεογράφων και απαιτήσεων. Στη συγκεκριμένη κατηγορία ελέγχου, ο ελεγκτής παρακολουθεί τα χρεόγραφα που διαθέτει και χρησιμοποιεί μια εταιρία και τις βραχυπρόθεσμες απαιτήσεις της εταιρίας όπως αυτές που πρόκειται να εισπραχθούν στη χρήση που ακολουθεί του κλεισίματος του ισολογισμού.

4.4.1 Έλεγχος Χρεογράφων

Βασικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου χρεογράφων είναι να παρακολουθεί και να καταχωρεί ορθά τα χρεόγραφα στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης, Επίσης, ο ελεγκτής ελέγχει εάν εφαρμόζονται και σε ποιο βαθμό οι διοικητικές αποφάσεις που αφορούν τα χρεόγραφα. Φροντίζει να ελέγξει ότι τα χρεόγραφα βρίσκονται σε ασφαλή σημείο μακριά από ανεπιθύμητους κινδύνους ενώ αποσκοπεί στην επίτευξη υψηλών αποδόσεων για τα κεφάλαια που έχουν επενδυθεί σε χρεόγραφα. Επιπλέον, ελέγχεται η εισροή εσόδων αποτέλεσμα της κατοχής χρεογράφων και η πιθανότητα μη άσκησης των δικαιωμάτων και ωφελειών τους ή αναποτελεσματικής διαχείρισης τους. Τέλος, ο εσωτερικός έλεγχος χρεογράφων αποσκοπεί να εντοπίσει τυχόν μη εκμετάλλευση των φορολογικών πλεονεκτημάτων.

Ο εσωτερικός έλεγχος χρεογράφων αφορά από τη μία τις εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και τις κοινές εταιρίες από την άλλη.

Σκοπός των εταιριών επενδύσεων χαρτοφυλακίου είναι η αγορά και πώληση χρεογράφων με στόχο το μεγαλύτερο κέρδος. Οι εσωτερικοί ελεγκτές επιθεωρούν τις διαδικασίες που προβλέπονται για τις παραπάνω ενέργειες και τη σωστή εκπλήρωση των καθηκόντων που έχει επιφορτιστεί ο καθένας που ασχολείται με τις αγοραπωλησίες. Ο έλεγχος πραγματοποιείται βάσει της ημερομηνίας απόκτησης των χρεογράφων, τον όγκο των χρεογράφων που έχουν αγοραστεί, την αξία κτήσης, την ημερομηνία πώλησης, τον όγκο αυτών που πουλήθηκαν και το κέρδος ή τη ζημία που απέφεραν στην επιχείρηση.

Από την άλλη μεριά, οι κοινές εταιρίες επενδύουν σε χρεόγραφα από τα ταμειακά πλεονέσματα που διαθέτουν αποσκοπώντας σε ένα μεγαλύτερο κέρδος από το κλείσιμο τους σε πιστωτικά ιδρύματα. Και σε αυτή την περίπτωση, ο ελεγκτής επιθεωρεί τις διαδικασίες που ακολουθήθηκαν κατά την αγοραπωλησία, την λογιστική απεικόνιση της συναλλαγής, της αποτίμησης και την εγγραφή των μερισμάτων που ίσως προέκυψαν.

4.4.2 Έλεγχος Απαιτήσεων

Ο εσωτερικός έλεγχος που αφορά τον λογαριασμό απαιτήσεων μιας εταιρίας έχει πρωταρχικό στόχο την διασφάλιση και σωστή διαχείριση τους. Για να επτευχθεί αυτό, πραγματοποιείται έλεγχος της πιστοληπτικής ικανότητας των πελατών και συμφωνία των λογαριασμών απαιτήσεων αλλά και μέσω της παρακολούθησης της διαχείρισης αυτών των απαιτήσεων. Σε κάθε μορφή ελέγχου προτεραιότητα των ελεγκτών είναι να διασφαλίσουν ότι όλοι οι διαδικασίες εκτελούνται βάσει των διοικητικών αποφάσεων.

4.5. Έλεγχος Χρηματικών Διαθεσίμων

Μια ακόμη βασική διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου είναι ο έλεγχος των χρηματικών διαθεσίμων μιας εταιρίας. Ως χρηματικά διαθέσιμα ορίζουμε τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης που αφορούν τα μετρητά, τις καταθέσεις όψεως και προθεσμίας. Καθήκον του

εσωτερικού ελεγκτή είναι να προλαβαίνει λάθη και να διασφαλίζει την αξιοπιστία και την ορθή σύνταξη των λογιστικών βιβλίων.

Όπως και στις προαναφερθείσες κατηγορίες, έτσι και στον εσωτερικό έλεγχο χρηματικών διαθεσίμων ακολουθούνται ορισμένες ελεγκτικές διαδικασίες. Συνοπτικά, οι διαδικασίες αυτές αφορούν την παρακολούθηση των χρηματικών διαθεσίμων στα λογιστικά βιβλία. Επιπλέον, οι ελεγκτικές διαδικασίες επικεντρώνονται στην διασφάλιση ότι οι διοικητικές αποφάσεις και οδηγίες εφαρμόζονται για άλλη μια φορά κατάλληλα. Ελέγχεται ότι υπάρχει διαχωρισμός αρμοδιοτήτων μεταξύ των ατόμων που ασχολούνται με κάθε λογαριασμό και ανεξαρτησία του κάθε πόστου από τα υπόλοιπα. Διαφορετικά τα καθήκοντα ενός ταμιά, διαφορετικά του υπαλλήλου που ασχολείται με τις λογιστικές καταχωρήσεις και διαφορετικά του ατόμου που ελέγχει τους λογαριασμούς κατάθεσεων. Τέλος, και στη συγκεκριμένη περίπτωση ο ελεγκτής οφείλει να διασφαλίσει ότι η επιχείρηση είναι προστατευμένη από κινδύνους σε ασφαλές μέρος.

Εμβαθύνοντας περισσότερο στην έρευνα μας σχετικά με τον εσωτερικό έλεγχο χρηματικών διαθεσίμων συμπεραίνουμε ότι η συγκεκριμένη διαδικασία βασίζεται στην παρακολούθηση δείγματος ταμειακών συναλλαγών στο λογιστικό σύστημα της εταιρίας και την επαλήθευση του αναλυτικού καθολικού ταμείου με το γενικό καθολικό και παρακολούθηση των εγγραφών στο καθολικό. Επιπλέον, συγκρίνονται οι καταστάσεις των ταμειακών εισπράξεων με το ημερολόγιο, τις εγγραφές των λογαριασμών που έχουν εισπραχθεί και τα δελτία καταθέσεων. Ο έλεγχος επικεντρώνεται στο εάν τα μετρητά και οι τραπεζικοί λογαριασμοί της εταιρίας εμφανίζονται ορθά στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, δεν υπάρχουν δυσανάλογα μεγάλα χρηματικά διαθέσιμα, οι συναλλαγές δεν διεκπεραιώνονται από την αρχή μέχρι το τέλος από τον ίδιο υπάλληλο, οι ταμειακές εισπράξεις μεταφέρονται άμεσα στην τράπεζα και στους λογαριασμούς της επιχείρησης ενώ παρακολουθούνται συνεχώς οι τραπεζικές κινήσεις, οι επιταγές, τα χρηματικά διαθέσιμα και φροντίζει να προσδιορίσει το ύψος των διαθεσίμων στον ισολογισμό.

4.6. Έλεγχος Καθαρής Θέσης

Με τον όρο καθαρή θέση εννοούμε τη διαφορά μεταξύ ενεργητικού και παθητικού δηλαδή η υπολειμματική αξία της εταιρίας εφόσον αφαιρεθούν όλος οι υποχρεώσεις.

Οι αρμοδιότητες του ελεγκτή κατά τη διάρκεια της διενέργειας του εσωτερικού ελέγχου λογαριασμών καθαρής θέσης περιλαμβάνουν τις ακόλουθες ελεγκτικές διαδικασίες. Αρχικά, σκοπός του ελέγχου είναι να επιβεβαιώσει την έγκριση των συναλλαγών από τη διοίκηση της εταιρίας και ανώτατα στελέχη. Ο έλεγχος θα εστιάζει στις εγγραφές που έχουν καταχωρηθεί στο λογαριασμό μετοχικό κεφάλαιο επαληθεύοντας την ημερομηνία των εγγραφών με την ημερομηνία εγκρίσεως. Επίσης, ο έλεγχος αποσκοπεί στον καταμερισμό των καθηκόντων του λογιστικού χειρισμού των συναλλαγών και τέλος, στην τήρηση των λογιστικών βιβλίων δηλαδή τα βιβλία μετόχων και μετοχών.

4.7. Έλεγχος Μακροχρόνιων και Βραχυχρόνιων Υποχρεώσεων

Μακροχρόνιες υποχρεώσεις ονομάζουμε τις υποχρεώσεις που η προθεσμία εξόφλησης τους λήγει μετά το τέλος της επόμενης χρήσης. Σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Χρηματοοικονομικής Αναφοράς, οι μακροχρόνιες υποχρεώσεις αντιμετωπίζονται ως χρέος στις καταστάσεις χρηματοοικονομικής θέσης που δεν αναμένεται να διακανονιστούν σε λιγότερο από 12 μήνες.

Από την άλλη, βραχυχρόνιες υποχρεώσεις ονομάζουμε τις υποχρεώσεις που έχουν λήξη ως το τέλος της τρέχουσας περιόδου χρήσης και αφορούν προμηθευτές, πληρωτέα γραμμάτια, τράπεζες, διάφορους πιστωτές, φόρους και τέλη, ασφάλιση και μεταβατικούς λογαριασμούς παθητικού.

Η διαδικασία εσωτερικού ελέγχου στη συγκεκριμένη περίπτωση, επικεντρώνεται στο να περιοριστούν τα λάθη και να διασφαλιστεί η αξιοπιστία και σωστή τήρηση των λογιστικών βιβλίων των συγκεκριμένων λογαριασμών. Όπως και σε όλες τις περιπτώσεις, χρέος του ελεγκτή είναι να επιβεβαιώνει ότι τηρούνται όλες οι αποφάσεις της διοίκησης της εταιρίας. Παράλληλα, ο εσωτερικός ελεγκτής εξετάζει τους λογαριασμούς για τη σωστή και εμπρόθεσμη καταβολή των φόρων προς το δημόσιο και τον περιορισμό λογιστικών λαθών σε οφειλόμενους φόρους προς το δημόσιο. Ο έλεγχος σχετικά με τις οικονομικές υποχρεώσεις της εταιρίας προς το δημόσιο πρέπει να εξετάζει τόσο την παρούσα χρήση όσο και παρελθοντικές. Επιπλέον, ο εσωτερικός έλεγχος οφείλει να διασφαλίσει ότι θα πληρωθούν υποχρεώσεις προς μετόχους και εργαζομένους, όπως η καταβολή μερισμάτων και μπόνους. Επιπρόσθετα, ο ελεγκτής εξετάζει την εγκυρότητα της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος, του φόρου εισοδήματος, του αναβαλλόμενου φόρου και των δηλώσεων Φόρου Προστιθέμενης Αξίας και Φόρου Μισθωτών Υπηρεσιών. Τέλος, ο έλεγχος κινείται γύρω από τις δανειακές υποχρεώσεις, τα ομολογιακά δάνεια και τους λογαριασμούς ενδεχόμενων ανειλημμένων υποχρεώσεων.

4.8. Έλεγχος Εσόδων

Σημαντική διαδικασία του εσωτερικού ελεγχου αποτελεί ο έλεγχος εσόδων. Έσοδα είναι όλα τα περιουσιακά στοιχεία που καταλήγουν στην επιχείρηση ύστερα από την πώληση εμπορευμάτων ή παροχή υπηρεσιών.

Υποχρέωση του ελεγκτή στη συγκεκριμένη περίπτωση για την επίτευξη ενός αποτελεσματικού εσωτερικού ελέγχου επικεντρώνεται κι εδώ στον εντοπισμό λαθών και την επιθεώρηση της εγκυρότητας των λογιστικών βιβλίων. Πιο συγκεκριμένα, στόχος του ελεγκτή είναι να διασφαλίσει ότι οι συναλλαγές των πωλήσεων της τρέχουσας περιόδου έχουν περαστεί σωστά στους ανάλογους λογαριασμούς, ελέγχεται η αυθεντικότητα των λογιστικών στοιχείων που εκδίδονται και παραλαμβάνονται, παρακολουθούνται τα λογιστικά βιβλία και η ορθή απεικόνιση των λογαριασμών και τέλος, όπως και σε κάθε περίπτωση, γίνεται έλεγχος σχετικά με τη σωστή εκτέλεση των οδηγιών του διοικητικού συμβουλίου.

Γενικότερα, οι ελεγκτικές διαδικασίες περιστρέφονται γύρω από τους λογαριασμούς πωλήσεων καθώς η πλειοψηφία των εσόδων προέρχεται από αυτές, τον έλεγχο των λογαριασμών που αφορούν καθαρά έσοδα και πραγματοποιημένες συναλλαγές ώστε τα υπόλοιπα των λογαριασμών να καθρεπτίζουν τα οργανικά και τακτικά έσοδα της εταιρίας.

4.9. Έλεγχος Εξόδων

Φτάνοντας προς το τέλος της περιγραφής των ελεγκτικών διαδικασιών θα εξετάσουμε την κατηγορία του ελέγχου εξόδων. Στην κατηγορία των εξόδων ανήκουν πληρωμές και παροχές του προσωπικού, τα έξοδα αποσβέσεων, οι χρεωστικοί τόκοι, φόροι και πιθανές ζημιές καθώς και άλλα λειτουργικά έξοδα. Στα έξοδα περιλαμβάνονται, επίσης, ο φόρος εισοδήματος καθώς και αναβαλλόμενοι φόροι. Στην βιομηχανική παραγωγή το κόστος παραγωγής συνεπάγεται του κόστους των άμεσων υλικών πλέον την άμεση εργασία προσθέτοντας και τα γενικά βιομηχανικά έξοδα.

Σε αυτή την περίπτωση, η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου έχει ως στόχο να ανακαλύψει την αυθεντικότητα των λογιστικών εγγράφων, την παρακολούθηση των λογαριασμών όπως είναι αυτοί καταχωρημένοι στα βιβλία της επιχείρησης και φυσικά την ορθή εκτέλεση των οδηγιών της διοίκησης.

Στις ελεγκτικές διαδικασίες περιλαμβάνεται η εξέταση των παραστατικών στοιχείων των συναλλαγών, η κατάτμιση αρμοδιοτήτων ώστε να μην περνάν, για παράδειγμα, από το ίδιο άτομο πληρωμές και κατχώρηση εξόδων και ο έλεγχος των κινήσεων των αναλυτικών λογαριασμών. Επιπλέον, γίνεται σύγκριση στις αποκλίσεις των εξόδων της παρούσας χρήσης με με αντίστοιχες προηγούμενων και έλεγχος για τη μη ύπαρξη μη εκπιπτόμενων κονδυλίων στη φορολογική δήλωση. Ακόμα, ο ελεγκτής προσέχει εάν έχουν εκδοθεί όλα τα νόμιμα παραστατικά για τις συναλλαγές, εάν έχουν μπει στη σωστή σειρά όλες οι δαπάνες, ελέγχει τους λογαριασμούς που είναι πιθανότερο να παραποιηθούν προς όφελος της εταιρίας και τα έξοδα προς φόρους εισοδήματος και αμοιβές προσωπικού. Τέλος, γίνεται ποιοτικός και τιμολογικός έλεγχος των αγορασθέντων ότι πληρούν τις απαιτούμενες συμφωνηθέντες προδιαγραφές και τα ισοζύγια της αποθήκης συμφωνούν με τα μηνιαία αλλά και ετήσιο ισοζύγιο γενικής λογιστικής. Σε ένα γενικό πλαίσιο, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου ασχολείται με το κόστος πωληθέντων που προκύπτει από τα κόστη αγорών, εκπώσεων αλλά και τα κόστη παραγωγής.

4.10. Έλεγχος Αμοιβών και Εξόδων Προσωπικού

Η τελευταία ελεγκτική διαδικασία στα πλαίσια του εσωτερικού ελέγχου ασχολείται με αμοιβές και έξοδα προσωπικού. Πιο συγκεκριμένα, σε αυτή την κατηγορία εξετάζουμε συμβάσεις εργασίας, αμοιβές εργασίας, παρακράτηση φόρου εισοδήματος, μισθοδοτικές καταστάσεις, λογαριασμούς που χρησιμοποιούνται για παρακολούθηση αμοιβών και και εξόδων προσωπικού και αποζημιώσεις.

Επιπλέον, ο έλεγχος ασχολείται με τον προϋπολογισμό της μισθοδοσίας, την σχέση της εταιρίας με τους υπαλλήλους ώστε με την πάροδο του ελέγχου να προχωρήσει η επιχείρηση σε απαιτούμενες αυξήσεις ή μειώσεις μισθών και τον έλεγχο των ωρών εργασίας ώστε να γνωρίζει η εταιρία τυχόν υπερωρίες, υπερβάσεις ωραρίου ή απλήρωτες υπερωρίες.

Να προσθέσουμε ότι η αμοιβή των υπαλλήλων αποτελεί το μεγαλύτερο έξοδο για μια επιχείρηση οποία καθορίζεται από την ασφαλιστική, φορολογική και εργατική νομοθεσία.

Κεφάλαιο 5

5.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα διενεργηθεί μια πρακτική εφαρμογή όσων εξετάσαμε παραπάνω σε μια εικονική επιχείρηση. Θα εφαρμοστεί η θεωρία στην πράξη μέσω μιας πρακτικής εφαρμογής ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε μια μικρομεσαία επιχείρηση εστίασης.

5.2. Μέλετη Περίπτωσης

Η εταιρία “Εψιλον” είναι μια μικρομεσαία επιχείρηση εστίασης η οποία, θέλοντας να αυξήσει την αποδοτικότητα και την ορθή της λειτουργία, ζήτησε τη βοήθεια του εσωτερικού ελεγκτή “Χ”. Σκοπός του εσωτερικού ελεγκτή Χ είναι να ικανοποιήσει τα αιτήματά του, να διαμορφώσει ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου στην εταιρία και να εκτελέσει επαρκώς τα καθήκοντά του. Θα

παρουσιάσουμε τις διαδικασίες που θα ακολουθήσει ο ελεγκτής X με την ίδια σειρά που παρουσιάστηκαν και όλες οι ελεγκτικές διαδικασίες στα προηγούμενα κεφάλαια.

Πρώτο μέλημα του ελεγκτή είναι ο έλεγχος των πάγιων περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης. Ξεκινώντας τον έλεγχο, ο X επεξεργάστηκε όλα τα ενσώματα περιουσιακά στοιχεία επιβεβαιώνοντας την ύπαρξη τους όπως αναγράφονται και στις λογιστικές και χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Στη διάρκεια της έρευνας ο ελεγκτής παρατήρησε ότι ένα μηχάνημα υψηλού κόστους, που χρησιμοποιείται στην κουζίνα της επιχείρησης, απουσίαζε από την αποθήκη. Στην αναφορά του στη διοίκηση της εταιρίας πρότεινε το συχνότερο έλεγχο απογραφής από τον υπεύθυνο και την ενίσχυση του κυκλώματος παρακολούθησης όλων των χώρων, συμπεριλαμβανομένης της αποθήκης, πέρα από τους κοινόχρηστους. Την ίδια στιγμή, διαπίστωσε ότι ορισμένα τμήματα του εξοπλισμού αλλά και σκεύη που χρησιμοποιούνται στην εξυπηρέτηση των πελατών απουσίαζαν από τις λογιστικές καταστάσεις. Έτσι, συνέστησε την προσοχή της διοίκησης για καλύτερο έλεγχο και προσεκτικότερη καταγραφή ώστε να αποφευχθούν απώλειες που δεν θα γίνουν αντιληπτές. Επιπλέον, ο ελεγκτής X παρατήρησε ότι το κόστος κτήσης των άυλων παγίων ήταν σωστά καταχωρημένο, ωστόσο υπήρχε λάθος στις αποσβέσεις ενός άυλου περιουσιακού στοιχείου αφού ο συντελεστής απόσβεσης είχε παραμείνει αμετάβλητος στην πάροδο του χρόνου με συνέπεια η ωφέλιμη ζωή του να είναι μικρότερη από την προϋπολογισμένη. Ταυτόχρονα, ο ελεγκτής διαπίστωσε ότι η πολιτική της εταιρίας να παρακρατεί ένα μέρος από τα φιλοδωρήματα των εργαζομένων να μην εφαρμοζόταν, ωστόσο το σημείο φύλαξης των χρημάτων παρέμενε εκτεθειμένο και απροφύλακτο σε μια κακόβουλη παρέμβαση. Έτσι, πρότεινε στη διοίκηση την ασφαλέστερη φύλαξη του σε κλειδί ή συνδυασμό. Τέλος, ο έλεγχος σχετικά με την ορθή τήρηση των αποφάσεων της διοίκησης σε μεγάλο βαθμό είχε θετικό πρόσημο με μια μικρή παρατήρηση. Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής διαπίστωσε ότι συχνά αγορές άνω των εκατό ευρώ είχαν γίνει τοις μετρητοίς την ώρα παραλαβής των εμπορευμάτων από τον ανάλογο υπεύθυνο ενώ υπήρχε οδηγία της διοίκησης να γίνονται πληρωμές τοις μετρητοίς μόνο αγορών χαμηλότερων των εκατό ευρώ και τα μεγαλύτερα ποσά θα πληρωνόταν μόνο έπειτα από έγκριση της διοίκησης μέσω τραπεζικού λογαριασμού και επί πιστώσει.

Στη συνέχεια του ελέγχου, ο X ακολούθησε τη διαδικασία του ελέγχου αποθεμάτων της εταιρίας. Και σε αυτή την περίπτωση, η εν γένει καλή εικόνα της επιχείρησης εμφάνισε ορισμένα προβλήματα. Αρχικά, ο ελεγκτής X παρέλαβε από την διοίκηση τα λογιστικά βιβλία και τα αποδεικτικά αγορών και πωλήσεων. Σε πρώτη φάση αντιλήφθηκε ότι ο όγκος των αγορών δεν αντιστοιχούσε με τον όγκο πωλήσεων αφού οι αγορές ήταν περισσότερες από τις πωλήσεις σε συνδυασμό με τα αποθέματα στο χώρο της εταιρίας. Ύστερα από διεξοδικό έλεγχο των λογιστικών στοιχείων αλλά και μέσω της επιτόπιας έρευνας διαπιστώθηκαν ορισμένα θέματα. Αρχικά, υπήρχε κατανάλωση προϊόντων που προοριζόταν προς πώληση από άτομα του προσωπικού. Επίσης, υπήρχε λανθασμένη συνταγογράφηση των παρασκευών από τα άτομα της κουζίνας με συνέπεια να υπάρχουν να ελλείψεις στα ψυγεία και τις αποθήκες, λάθος κοστολόγηση αφού δεν υπολόγιζαν τις φύρες και συνεπώς λανθασμένη τιμολόγηση προϊόντων. Επιπλέον, υπήρχαν χαλασμένα χαλασμένος εξοπλισμός και ληγμένα προϊόντα τα οποία αν και δεν χρησιμοποιούνταν αποτελούσαν μέρος της απογραφής αποθεμάτων. Την ίδια στιγμή, ο ελεγκτής κατά τη διάρκεια της επιτόπιας έρευνας εντόπισε εξοπλισμούς μεγάλης αξίας να βρίσκονται σε ράφια με τον κίνδυνο πτώσης να είναι μεγάλοι και σκεύη σε κουτιά που δεν ήταν κατάλληλα κλεισμένα με τον κίνδυνο να σπάσουν επίσης ορατό. Τέλος, πρότεινε στη διοίκηση την πώληση ορισμένων μηχανημάτων, σκευών και εξοπλισμών που παρέμεναν ανεκματάλλευτα στις αποθήκες και τα ράφια ώστε να εξοικονομηθούν σεβαστά χρηματικά ποσά απαραίτητα για τα ταμεία της επιχείρησης, να μην χαθεί αξία της ωφέλιμης ζωής τους και να αποφευχθούν ζημιές που θα κοστίσουν στην εταιρία.

Έπειτα από τον έλεγχο αποθεμάτων από την πλευρά του ελεγκτή ακολουθεί ο έλεγχος χρηματικών διαθεσίμων. Στη συγκεκριμένη ελεγκτική διαδικασία ο X εντόπισε κάποια θέματα που χρειαζόνταν διαφορετική αντιμετώπιση, βελτίωση και με γνώμονα τις αρμοδιότητες του προχώρησε και στις

ανάλογες προτάσεις προς τη διοίκηση. Αρχικά, παρατήρησε ότι τα χρηματικά διαθέσιμα μερικές φορές καθυστερούσαν να μεταφερθούν από τα ταμεία της επιχείρησης στο χρηματοκιβώτιο ή σε τραπεζικούς λογαριασμούς αυξάνοντας τον κίνδυνο ανεπιθύμητων παραβάσεων. Παρατήρησε, ωστόσο, ότι χρηματοκιβώτιο υπήρχε και μάλιστα σε ασφαλές μέρος. Επίσης, διαπίστωσε ότι η διοίκηση δεν είχε ορίσει σαφείς και ξεχωριστές αρμοδιότητες στα άτομα που ασχολούνταν με τα λογιστικά της επιχείρησης αφού ο ταμίας ασχολούταν και με τις λογιστικές εγγραφές του ταμείου ενώ το ίδιο πρόβλημα παρατηρήθηκε και στο θέμα των συναλλαγών με τις τράπεζες και των λογιστικών εγγραφών στα λογιστικά βιβλία όπου πραγματοποιούνταν από τον ίδιο υπάλληλο. Οι προτάσεις του για σαφή διαχωρισμό αρμοδιοτήτων και καθηκόντων έγινε με σκοπό την αποφυγή και μείωση του κινδύνου απάτης ή λαθών.

Ακοολούθως, ο εσωτερικός εέγκτης Χ προχώρησε στον έλεγχο καθαρής θέσης της εταιρίας. Ο ελεγκτής προχώρησε σε λεπτομερή και προσεκτικό έλεγχο των λογαριασμών καθαρής θέσης που περιελάμβαναν τις χρεώσεις που είχε ο λογαριασμός, τις πιστώσεις και τυχόν υπόλοιπα προηγούμενων χρήσεων. Έγινε έλεγχος των εγκρίσεων των συναλλαγών στο λογαριασμό μετοχικού κεφαλαίου και διαπίστωσε ότι η διοίκηση είχε ακριβή γνώση όλων δίνοντας πάντα η ίδια την έγκριση της.

Προχωρώντας στις επόμενες διαδικασίες, ο Χ επικεντρώθηκε στον έλεγχο χρεογράφων και απαιτήσεων. Στην συγκεκριμένη ελεγκτική διαδικασία δεν παρατηρήθηκαν σοβαρά θέματα προς επίλυση πέραν κάποιων ζητημάτων που συμβούλεψε τη διοίκηση να προχωρήσει άμεσα. Αναλυτικότερα, ο Χ διαπίστωσε ότι οι αποδόσεις ορισμένων μετοχών που είχε στην κατοχή της η εταιρία είχαν πιάσει υψηλές αποδόσεις. Έτσι, συμβούλεψε το διοικητικό συμβούλιο να πάρει απόφαση σχετικά με την άμεση πώληση των μετοχών αυτών. Στο συγκεκριμένο έλεγχο παρατήρησε ότι δεν υπήρχε ένα άτομο με σαφή αρμοδιότητα την παρακολούθηση του χαρτοφυλακίου της εταιρίας. Παράλληλα, ανακάλυψε στα λογιστικά έγγραφα της εταιρίας ότι υπήρχαν φάκελοι με τα πρακτικά αποφάσεων σχετικά με τη διαχείριση του χαρτοφυλακίου της επιχείρησης σε εκτεθειμένο μέρος αυξάνοντας τον κίνδυνο να πέσει σε χέρια που δεν θα ήταν επιθυμητό. Σε γενικά πλαίσια, όμως, υπήρχε ταύτιση μεταξύ των αναλυτικών λογαριασμών απαιτήσεων με τα αναλυτικά ισοζύγια και όλες οι εγγραφές στα λογιστικά βιβλία ήταν ορθά καταχωρημένες.

Τελιώνοντας με τον έλεγχο χρεογράφων και απαιτήσεων, ο εσωτερικός ελεγκτής της επιχείρησης “Έψιλον” ασχολήθηκε με τον έλεγχο μακροχρόνιων και βραχυχρόνιων υποχρεώσεων. Αφού έλεγε όλα τα λογιστικά βιβλία διαπίστωσε ότι οι δηλώσεις φόρου εισοδήματος, Φ.Π.Α., Φ.Μ.Υ και αναβαλλόμενου φόρου είχαν υποβληθεί εμπρόθεσμα και σωστά. Σε αυτή την περίπτωση, ο ελεγκτής εντόπισε δύο θέματα που επεσήμανε στην έκθεση ελέγχου του. Αρχικά, παρατήρησε ότι η εταιρία είχε στην κατοχή της ορισμένες επιταγές οι οποίες είχαν κοντινή ημερομηνία λήξης και έπρεπε να εισπραχθούν άμεσα ενώ είχε παρέλθει η ημερομηνία πληρωμής του ενουκίου του καταστήματος λιανικής πώλησης ημερώνοντας τη διοίκηση για την άμεση διευθέτηση του ζητήματος.

Στο σημείο αυτό, ο εσωτερικός έλεγχος επικεντρώθηκε στην κατηγορία των εσόδων και εξόδων. Σε αυτή την περίπτωση, ο έλεγχος ξεκίνησε επιβεβαιώνοντας ότι υπάρχουν όλα τα νόμιμα παραστατικά των συναλλαγών. Στη συνέχεια, ο Χ διαπίστωσε ότι υπήρχε μεγάλος όγκος λογαριασμών, που έπρεπε να πληρωθούν, σε πίστωση προτείνοντας στη διοίκηση τον άμεσο διακανονισμό τους ώστε να μην υπάρξουν προβλήματα στην τροφοδοσία της επιχείρησης. Επίσης, όπως στον έλεγχο αποθεμάτων, έτσι κι εδώ παρουσιάστηκε απόκλιση στους λογαριασμούς εσόδων και εξόδων με αυτούς των εσόδων να παρουσιάζουν μείωση, με αποτέλεσμα να ενημερώσει τη διοίκηση ότι ίσως γίνεται αλόγιστη κατανάλωση από το προσωπικό ή κακή συντήρηση των προϊόντων με συνέπεια την καταστροφή τους. Εκτός αυτών, σε γενικές γραμμές, δεν ανέκυσαν

περεταίρω προβλήματα με το διαμερισμό αρμοδιοτήτων να φαίνεται σωστός και τους υπαλλήλους να ανταποκρίνονται ικανοποιητικά στα καθήκοντα που τους έχει ορίσει η διοίκηση.

Ο εσωτερικός έλεγχος της εταιρίας “Εψιλον” από τον εσωτερικό ελεγκτή Χ ολοκληρώθηκε με τον λογαριασμό των αμοιβών και εξόδων προσωπικού. Αρχικά, ο Χ διαπίστωσε ότι η εταιρία ήταν απόλυτα συνεπής στις πληρωμές της τόσο απέναντι στο ίδιο το προσωπικό όσο και απέναντι στο νόμο. Τα δώρα, τα ένσημα και η μισθοδοσία καταβάλλονταν σύμφωνα με αυτά που ορίζει ο νόμος και η εργασιακές τους συμβάσεις ωστόσο το σύνολο των εξόδων που αφορούσαν τη μισθοδοσία και τις παροχές του προσωπικού ήταν πολύ μεγαλύτερο από το επιθυμητό. Ύστερα από λεπτομερή έλεγχο ο ελεγκτής αντιλήφθηκε ότι οι ώρες που πληρωνόντουσαν οι υπάλληλοι δεν αντιστοιχούσαν με τις ώρες που εργάζονταν καθώς οι ίδιοι συμπλήρωναν περισσότερες ώρες στον πίνακα προσωπικού. Για να εξάγει αυτό το συμπέρασμα παρακολούθησε το κλειστό κύκλωμα παρακολούθησης καμερών πραγματοποιώντας δειγματοληπτικό έλεγχο. Παράλληλα, εντόπισε ότι η εταιρία χρησιμοποιούσε ενοικιασμένα αυτοκίνητα που παραχωρούσε στο προσωπικό, αρκετά εκ των οποίων η χρήση τους θεωρήθηκε περριτή. Στην αναφορά που κατέθεσε στην διοίκηση μέσω της έκθεσης ελέγχου, πρότεινε την οργάνωση ενός νέου συστήματος εισόδου και εξόδου του προσωπικού καθώς και τη μείωση των αυτοκινήτων που χρησιμοποιούσε για την εξυπηρέτηση των εργαζομένων.

5.3. Συμπέρασμα

Στο παρόν κεφάλαιο πραγματοποιήθηκε μια πρακτική εφαρμογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε μια μικρομεσαία επιχείρηση. Σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να φανεί στην πράξη η σπουδαία σημασία της ελεγκτικής διαδικασίας για μια επιχείρηση αυτού του μεγέθους και ο τρόπος που διενεργείται από έναν εσωτερικό ελεγκτή.

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα - Προτάσεις Μελλοντικής Έρευνας

Έχοντας ολοκληρώσει την ιστορική αναδρομή στην πορεία του εσωτερικού ελέγχου με τη πάροδο των χρόνων, ερευνώντας την υψηλή σημασία ενός αποτελεσματικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου στις επιχειρήσεις και πιο συγκεκριμένα στις μικρές και μεσαίες αλλά και εξετάζοντας λεπτομερώς τις ελεγκτικές διαδικασίες που ακολουθούνται κατά τη διενέργεια του ελέγχου καταλήξαμε στην εφαρμογή και επεξήγηση ενός παραδείγματος εσωτερικού ελέγχου σε μια μικρομεσαία επιχείρηση του κλάδου της εστίασης. Μέσα από όλη αυτή τη διαδικασία και την έρευνα, προέκυψαν πολλά και χρήσιμα συμπεράσματα.

Αφενός, παρατηρήθηκε μεγάλη αλλαγή στην αντιμετώπιση ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου τα τελευταία χρόνια από τους ιδιοκτήτες και τις διοικήσεις των εταιριών. Η επιφυλακτικότητα μετατράπηκε σε εμπιστοσύνη προς αυτά τα συστήματα και η αποφυγή τους μετατρέπεται σιγά σιγά σε κύρια επιλογή και προτεραιότητα. Αυτό συνέβη διότι, με την πάροδο του χρόνου, οι διοικήσεις και οι επιχειρηματίες αρχίζουν να αναγνωρίζουν την αποτελεσματικότητα των εσωτερικών ελέγχων και την σπουδαία σημασία που έχουν για μια αποτελεσματική υγεία και τη βιωσιμότητα μιας εταιρίας τόσο βραχυπρόθεσμα όσο και μακροπρόθεσμα. Επίσης, οι αμφιβολίες, κυρίως για το υψηλό κόστος ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου ειδικά σε μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, αντικαταστάθηκε από τη βεβαιότητα για τα σημαντικά οφέλη που προκύπτουν. Επιπλέον, στην ανάπτυξη των συστημάτων αυτών βοήθησε και η εφαρμογή συγκεκριμένης νομοθεσίας και κανόνων σχετικά με το επάγγελμα του ελεγκτή, την ανεξαρτησία του και τα συγκεκριμένα κριτήρια που πρέπει να ακολουθεί βάσει των επαγγελματικών του προσόντων.

Ταυτόχρονα, μέσα από την έρευνα στη βιβλιογραφία, πέρα από τη σπουδαιότητα του εσωτερικού ελέγχου σε μια επιχείρηση, διαπιστώθηκε ότι ποιότητα ενός εσωτερικού ελέγχου εξαρτάται αφενός από τη επαγγελματική εμπειρία και κατάρτιση των ελεγχών και την ανεξαρτησία τους από την ελεγχόμενη εταιρία και αφετέρου από την ομαλή συνεργασία της διοίκησης με τους ανάλογους ελεγκτές και την εμπιστοσύνη που δείχνουν στο έργο τους ακολουθώντας τις οδηγίες και προτάσεις που τους παρέχουν μέσω των εκθέσεων ελέγχου.

Εν συνεχεία, τόσο η έρευνα και η βιβλιογραφική επισκόπηση όσο και η μελέτη περίπτωσης της επιχείρησης εστίασης βοήθησε να εξαχθούν ορισμένα ακόμα συμπεράσματα. Πιο συγκεκριμένα, επιβεβαιώθηκε ότι ο εσωτερικός έλεγχος διακρίνει και προλαμβάνει προβλήματα, λάθη και ατασθαλίες, επηρεάζει τις αποφάσεις της διοίκησης προς τη σωστή κατεύθυνση, βοηθά στην πρόβλεψη κινδύνων και δίνει προστιθέμενη αξία σε μια εταιρία προβάλλοντας την οργάνωσή της. Όλα τα παραπάνω, δημιουργούν μια ελκυστική εικόνα προς το εξωτερικό περιβάλλον προσελκύοντας επενδύσεις και νέους συνεργάτες.

Σε μια εκτενή ανάλυση και παρακολούθηση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων παρατηρήθηκε ότι αυτό το είδος επιχειρήσεων σπανίως εκτιμά και επιλέγει συστήματα εσωτερικού ελέγχου συγκριτικά με μεγαλύτερες επιχειρήσεις. Αυτό συμβαίνει, κατά κύριο λόγο, εξαιτίας των χαμηλότερων κεφαλαίων που διαθέτουν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις για επενδύσεις σε τέτοια συστήματα και της δυσκολίας να διαθέτουν άτομα που εκτελούν αυτές τις διαδικασίες όντας ανεξάρτητα μεταξύ τους και συγχρόνως απέναντι στη διοίκηση.

Τέλος, έχοντας ολοκληρωθεί η συγκεκριμένη έρευνα και μελέτη προτείνεται η επεξεργασία δεδομένων και από άλλα είδη μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντικό για το μέλλον και την προώθηση συστημάτων εσωτερικού ελέγχου είναι η συγκέντρωση των δεδομένων για όλες τις κατηγορίες μικρομεσαίων επιχειρήσεων σε μια αναλυτική μελέτη ώστε ο κάθε ενδιαφερόμενος επιχειρηματίας ή διοικητικό στέλεχος να μπορεί να βρει συγκεντρωμένα όλα τα στοιχεία που θα τον οδηγήσουν στην επιλογή ενός συστήματος εσωτερικού ελέγχου ανάλογα με την κατηγορία επιχείρησης που δραστηριοποιείται. Τέλος, θα είναι ιδιαίτερα χρήσιμο να συγκεντρωθούν έρευνες και μελέτες και να είναι εύκολα διαθέσιμες και προσιτές σε όλους όσους ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν επιχειρήσεις βιώσιμες και αποτελεσματικές.

Βιβλιογραφία

1. Νεγκάκης Χ. και Ταχυνάκης Π. (2017), “Ελεγκτική - Εσωτερικός Έλεγχος”, *Εκδόσεις Αειφόρος Λογιστική*
2. Longenecker, Moore and Petty (1994), “Μανάτζμεντ Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων”, *Εκδόσεις Ελλήν*
3. Zhang, J. and Gao, S. (2012), “How do SMEs build internal audit capabilities? A ground theory approach”, *World Review of Business Research*
4. Zhang, Y. Zhou, J. and Zhou, N. (2007), “Audit committee quality, auditor independence and internal control weaknesses”, *Journal of Accounting and Public Policy*
5. Cowling, M. (2003), “Productivity and Corporate Governance in Smaller Firms”, *Small Business Economics*
6. Henschel, T. (2006), “Risk management practices in German SME’s: an empirical investigation”, *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*
7. Feng, M. Li, C. and McVay, S. (2009), “Internal control and management guidance”, *Journal of Accounting and Economics*
8. Shah, U. (2003), “Advanced Auditing and Professional Ethics”, *Dish Nine Publications*

9. Mihret, D. and Yismaw, (2007), “Internal Audit Effectiveness, an Ethiopian public sector case study, *Managerial Auditing Journal*
10. Ταχυνάκης, Π. και Ζαφυράκος, Η. (2007), “The internal audit of the Greek companies: Empirical Evidence, *Spoudai*

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

1. <https://ec.europa.eu/>

